זאמלונג פאר ליטעראטור און קולטור

ארויסגעגעבן פון דעם
יידישן ליטעראטן און
זשורנאליסטן קלוב
אין ארץ־ישראל

אינהאלט:

יעקב שטאל: אין טאג פון וואַלשערן (איינאקטער) | פאפירניקאוו: לידער | א. ריוועס: אין ד״ר תפוחי׳ס קיניגרייך | בילדלעך. אהרן קאווע: דער שומר דערציילט | לייבל חיין: דער תושב | ש. לאקס: אריינגעפאלן | מאטל וועקסלער: אין יעדן הויז(ליד) | אברהם בליי: א וואזאנע | ד״ר נ. ראפאלקעס: שאשליק ליטעראטור | י. רובין: דער גלגול פון א קרעכץ | ב. אס—ווסקי: די העברעאישע פרעסע און דאס היגע יידישע לעבן | א. שאווסקי: משה דוד גיסער | פון פיינט און פריינט. „מאי״ „יוני״: ד.ל. | העברעאיש־מוזיקאלישער קיבעץ: א. ב. | ועדת התרבות פארשפרייט יידישע ליטעראטור: ג. ד. | א כשר׳ער טאפ און א כשר׳ער לעפל: א. ב. | נישט באשערט א קבצן צו זיין: ד. ל. | איבערזעצטע און נישט איבערזעצטע: ד. ל. | אוי די קנאה ד. ל. | משה סטאווסקי: ד. ל. | נאטיצן.

תל־אביב
סעפטעמבער 1931

דער ויף זאמלונג פאר ליטעראטור און קולטור

ארויסגעגעבן פון
„יידישן ליטעראטן און זשורנאליסטן קלוב אין ארץ־ישראל”

תל־אביב אויגוסט 1931

יעקב שטאָל | שכונת באראכאוו

אין טאג פון וואלשערן

איינאקטער

אלע רעכט פון אויפפירונג
באהאלט דער מחבר
פאר זיך.

ג ע ש ט א ל ט ן :

שעך איבראהים, פאטמע, סולימאן, ערשטער זקן, צווייטער זקן, כאדזש, בלינדער פידל־שפילער, דינער.

ע ו ל ם :

קעמל־טרייבער, פאסטיכער, קנעכט, שאף־שערער, קונצן־מאכער.

גרויס בעדואינער־געצעלט, אין הינטערגרונט א טיר־פארהאנג. אויף דער ערד ראגעזשעס, אויבן־אן א פלאץ מיט טעפיכער פארן שעך, צוויי זקנים פארען זיך בייט צוגרייטן מאכלים. דער דינער זיצט ביים שוועל און שטויסט קאווע מיט אויסגעהאלטענעם טאקט.

דורך א שפארע פון פארהאנג זעט זיך דאס פעלד, פרימארגען, א פריילעכע שטימונג, מע גרייט זיך צום יום טוב פון וואל־שערן.

ע ר ש ט ע ר ז ק ן :

ס'איז היינט א שיינער טאג.

צ ו ו י י ט ע ר ז ק ן :

ווי גאט אליין וואלט וועלן—
נאך פארטאג, פאר זונען־אויפגאנג, האב איך שוין געזען,
אז היינט וועט זיין דער טאג
א פרייד פאר פאסטיכער.
אויף גראזן האט א גאנצע נאכט דער טוי זיך אנגעזעצט,
און געוואשן זיי פאר שאפן־צינגער.

ע ר ש ט ע ר ז ק ן (קוקט אין דרויסן ארויס):

דער רייז איז שוין פארטיק, נאר אין די בעקנס צעלייגן,
ס'וועט זיין ווי ווייסע פערל אקייגן דער זון.

צ ו ו י י ט ר ז ק ן :

און פארטאגנס האבן די שאף
זיך אנגעטרונקען מיט טוי.

ע ר ש ט ע ר ז ק ן :

מע דארף אדורכזייען דאס וואסער,
עס זאל די העלדזער פון די זינגערס קילן.

צ ו ו י י ט ע ר ז ק ן :

ס'איז טאג ביטן יום טוב צוזאמען.

ד י נ ע ר (שטויסנדיק די קאווע):

שעך איבראהים... שעך איבראהים...

צ ו ו י י ט ע ר ז ק ן :

שטראלן פון זון וועלן פאלן
אויפן ערשטן שער פון ערשטע יונגע שאף.

ד י נ ע ר :

שעך איבראהים... שעך איבראהים...

ע ר ש ט ע ר ז ק ן :

דאס ברויט... דאס ברויט.
באלד וועלן אנקומען די געסט.
(ער לויפט צו דער טיר שרייט ארויס)
ווייבער, דאס ברויט, דאס ברויט גרייט אן,
איילט זיך צו, ניט שטייט דער טאג.
(עס הערט זיך דאס קומען פון געסט)

ע ר ש ט ע ר ז ק ן (איילנדיק):

און די פעלן אויסצושפרייטן פארן טענצער,
ס'זאל אים ווייך זיין,
אז גאט אליין זאל זיך פרייען.

ד י נ ע ר :

שעך איבראהים... שעך איבראהים...

צ ו ו י י ט ע ר ז ק ן :

און דעם האניק,
אט גיי איך אים פון בינשטאק נעמען (אפ)

ד י נ ע ר :

שעך איבראהים... שעך איבראהים...
(צום אלטן)
סולימאן וועט אויך זיין?

ע ר ש ט ע ר ז ק ן :

אלע וועלן זיין.

ד י נ ע ר :

סולימאן באהאלט זיך אין פינצטערע נעכט
און רופט פאטמען צו זיך.

ע ר ש ט ע ר ז ק ן :

אפגעטריקנט זאל ווערן דיין מויל פארן ליגנט.

ד י נ ע ר :

נישט קיין ליגנט.

ע ר ש ט ע ר ז ק ן :

פאטמע איז אן ארנטלעך קינד,
די ארנטלעכסטע איז זי פון אלע טעכטער.
שטענדיק איז איר פנים פאר פרעמדע מענער פארשטעלט,
שטענדיק איז איר קול פאר פרעמדע אוירן פארמאכט,
גאט זאל היטן פאר אזעלכע רייד.

ד י נ ע ר (שטויסנדיק):

שעך איבראהים... היינט שערט מען וואל...

ק ע מ ל - ט ר י י ב ע ר (קומט אן פון וועג):

היי... היי... היי... היי...
די געסט זענען דא. אלע גייען שוין.

האבן עס טאקע אפגעשיקט אהין, איז א גרויסער ספק. איינס איז זיכער, אז די אלע „אמעריקאנער” וואס זענען געווען אויפן שטילן באנקעט לכבוד דעם ארויסגיין פונעם בוך, האבן זיך בגנבה איבערגעלאזט אן עקזעמפלאר הלמאי, זאלן זיי נישט איבערלייענען אליין, וואס זיי הייסן לייענען אנדערע?

אויף יעדן פאל. איז עס אקאפעטשקע אנדערש ווי מיט די „קפאי ידיעות”, וואס איז געווען „בלא יזכר ולא יפקד” אין גאנץ ארץ—ישראל און קוים מיט צרות האט דער” ועד הפועל פון הסתדרות” דערלויבט צושיקן איין נומער פאר איינעם א חלוץ וואס האט געטענה'ט אז ער ווערט דערשטיקט פון נישט וויסן,

אז מ'דארף ארויסשלאגן די הוצאות איז נישט שייך!

א. ב.

ועדת התרבות פארשפרייט יידישע ליטעראטור...

און טאמער ווילט איר אן עדות וואסער באציאונג צו דער יידישער ליטעראטור עס הערשט אין די קרייזן פון „ועדת התרבות” פון הסתדרות, טא זאל עדות זאגן פערל לאסמאן פון אמעריקע, די פרוי, פונעם פארשטארבענעם יידישן דיכטער וו. לאסמאן, וועלכע וואוינט איצט אין חיפה:

אויפן הדר הכרמל, חיפה, איז זי איין מאל אריינגעגאנגען אין ביבליאטעק פון „ועדת התרבות” און דערזעענדיק חברים ארבעטער בעטן יידישע ביכער און צייטונגען, האט זי פארגעלייגט א ריי יידישע ביכער אלס מתנה דער ביבליאטעק. די מתנה איז מיט דאנק אנגענומען געווארן. אבער.... מיט עטלעכע חדשים שפעטער האט זי די זעלבע ביכער דערזען ביי א גאסן־פארקויפער פון אלטע ביכער. ווען זי האט געפרעגט, ווי קומען די ביכער צום פארקויפער, האט זי געקראגן א קלארע תשובה: דאס האט ער געקויפט אין ביבליאטעק פון ועדת התרבות...

פונדעסטוועגן וועלן מיר נישט ראטן די אויסלענדישע זאמלער פאר דער ביבליאטעק, אפצושטעלן זייערע זאמלונגען, זיי מעגן זיין זיכער: די ביכער קומען אן אין געטרייע הענט, וואס זענען אויך גרייט צו באצאלן...

ג. ד.

נישט באשערט א קבצן צו זיין

ג. שאפמאן דער טאלענטפולער העבראישער סקיצן שרייבער, וואס לעבט פון שפריצן און בליצן, פינעסן און דעליקאטעסן, דארף פונדעסטוועגן אויך עסן. דעריבער שרייבט ער אויך פובליצעסטיק; „צווי, דריי שורות וואס פארציען זיך אמאל אויף פופציק און מער.

מיט א קורצער צייט צוריק האט ער אויך געפרובט, מן הסתם צוליב ריין עס־טעטישע טעמים, דרוקן זיינע זאכן אין יידיש, אבער עס האט אויפגעהערט. מן הסתם איז שולדיק דער גייסט פון דער יידישער פרעסע און שפראך, אט די שפחה וואס קען נישט פארטראגן קיין טיראלער לופט מיט פאווע־פעדערלעך פאר טייער געלט. האט שאפמאן, ווי יענער פיקסל פארביסן די ציין, צוריק אין זיין אייגענעם וויינגארטן, און א געשריי געטאן: „אויב קבצנים, טא זאל שוין זיין אין העבראיש!” בקיצור די יידישע פרעסע איז אמאל געווען א פרנסה זאך, איצט איז זי דאך באנקראט, מען קען פון איר נישט לעבן, ממילא צו וואס גיט מען ארויס יידישע צייטונגען? זאלן די שרייבער צוריק צו העבראיש און „אויב קבצן איז גלייכער אין העבראיש”, אבער „טראגיש איז דער גאנג פון דער וועלט געשיכטע”...

ארעמער שאפמאן! אז ער האט שוין מסכים געווען צו בלייבן כל ימיו א העבראישער קבצן, איז אים „הצפירה” אונטער דער פעדער אויסגעגאנגען. קען ער שוין אפילו קיין קבצן אויך ניט זיין...

ד. ל.

איבערזעצטע און נישט איבערזעצטע

אין ארגאן פון העבראישן שריפטשטעלער פאראיין „מאזנים” (נומער 11) קלאגט זיך די רעדאקציע הלמאי „אין די לעצטע יארן זענען איבערגעזעצט געווארן אין העבראיש א היבש ביסל ביכער פון אש, אופאטאשו, הירשביין, זכרונות פון פרץ און אנדערע בשעת מיר ווייסן לײדער נישט צו פארצייכענען נ י ש ט א י י ן א ו ן א י י נ צ י ק ב ו ך, וואס עס איז איבערגעזעצט געווארן אין די לעצטע יארן פון העבראיש אין „יידיש” („יידיש” אין גענזנפיסלעך—רעד.)

אויך מיר, וואס שטיען אביסל נענטער צום יידישן בוך איידער די רעדאקציע „מאזנים”, ווייסן נישט צו פארצייכענען אזא מין פאל. עס איז א פנים פאראן א סיבה דערצו, פארוואס דער יידישער בוכהענדלער איז ניט געפאלן אויף דער המצאה צו מאכן „ביזנעס” מיט איבערזעצונגען פון העבראיש, בשעת דער העבראישער בוכהענדלער האט עס יא פארשטאנען (אפילו „שמוגליארס” פון אזא נישט קלאסיקער ווי עוזר ווארשאווסקי האבן זיי געלאזט איבערזעצן!) און לאמיר זיין אפן, מיר דא פון דער נאענט, וואלטן געווען אין א פארלעגנהייט, ווען מ'זאל אונז פרעגן, וועלכע ווערק פון דער העבראישער שיינער ליטעראטור איצט איז כדאי ארויסצוגעבן אין יידיש, נישט ברעכנדיק דערביי האלז אין נאקן, ס'איז א סברא, אז מיר וואלטן קוים מיט צרות געקענט אויסזוכן א צוויי זאכן, און דוקא פון די „מזרח עדות” (ווי בורלא און שאמי). ווארום, די העבראישע שריפטשטעלער דארפן נישט פאריבל נעמען: כדי איבערזעצט צו ווערן אין אן אנדערער שפראך מוז מען ניט בלויז ליטערארישע פראדוצירן—עס פאדערט זיך פשוט מער טאלענט, ווי דער וואס האט זיך געוויזן אין דעם ביסל ארעמקייט פון „ספריה מקורית”, און אויב דאס איז נישטא—איז לכל הפחות אביסל „אינטערעסאנטע זאכן”, לײדער מוז זיך די יידישע ליטעראטור דערווייל אפזאגן פון דעם פארגעניגן וואס איז אזוי ניחא אונזערע „קאנדידאטן צום איבערזעצט ווערן” אין „יידיש” מיט גענזנפיסלעך.

די יידישע ליטעראטור האט נישט קיין גרונט צו באציען זיך אין דעם פרט פון איבערזעצן אנדערש ווי דער א ל ג ע מ י י נ ע ר ליטערארישער מארק באציט זיך צו דער העבראישער ליטערארישער פראדוקציע (און דאס איז דאך באקאנט) ווארום אויב פאר דער אלגעמיינער וועלט האט נאך דאס יידישע לעבן אפילו אין העברעאישן לבוש, א וועלכן נישט איז „עקזאטישן” ווערט, פאלט דער דאזיקער מאטיוו אינגאנצן אוועק לגבי יידיש, וואס האט גענוג אייגענע שוואכע זאכן פון דעם מין, כדי נאך צו אימפארטירן ex partibus hebracorum.

ד. ל.

אוי די קנאה

און אשר באראש, א ייד וואס האט אמאל געפרובט שרייבן לידער אין יידיש און ווייט נישט פארפארן, קען זיך ניט שענקען דעם דאזיקן „חטאת נעורים”, און ווען ער געפינט א געלעגנהייט זעט ער מבטל צו מאכן די יידישע ליטעראטור כעפרא דארעא.

אזוי האט ער אויסגעדרייט מיט עטלעכע יאר אזא ליטערארישע נעבן־זאך ווי פרצ'ן, און אנטקעגנגעשטעלט אים, ווי א מוסטער פון וואס איר ווילט, ש. עגנונס סיפורי מעשיות, אויב איר האט געהערט.

איצט לאזט ער ווידער אויס זיין ביטער הארץ צו שלום אש'ן, און ער גיט אנצוהערן, אז גלייכער וואלט געווען, ווען ער וואלט זיינע זאכן בכלל נישט געשריבן. טאמער ווילט איר וויסן פארוואס אש ווערט איבערגעזעצט אין אנדערע שפראכן, גיט אייך באראש די ריכטיקע און איינציקע ערקלערונג: „איך געדענק, אין אש'ס ביכער טרעפט זיך נישט איין מאל אזא נוסח: ביי יידן טוט מען אזוי, פירט מען זיך אזוי.... ער ווייס לכתחילה פאר וועמען זיין שרייבן איז באשטימט און דער חן און דער ווערט פון אזא שרייבן איז אלעמען באוואוסט”.. בכלל „ווען איך דערמאן זיך אין די ביכער וואס שרייבער פון קלענערע פעלקער האבן געשריבן פאר „כל הגויים, און טיילווייז אויך דורך אחינו בני־ישראל, מיין איך, אז ג ל י י כ ע ר וו א ל ט ן ז י י ש ו י ן ג א ר נ י ש ט ג ע ש ר י ב ן ג ע וו א ר ן”... („מאזנים” 11. אונזער קורסיוו).

יא, פאר אשר באראשן וואלט געווען גלייכער, אז אש'ס ביכער וואלטן גארנישט געשריבן געווארן. עס וואלט געווען גלייכער פאר דער גאנצער פלעיאדע העברעער, וואס קוקט נעבעך אויס אויף אן איבערזעצונג און מוז זיך בלית ברירה אפזאגן פון דעם זיסן חלום.

ד. ל.

משה סטאַווסקי

משה סטאווסקי, דער יידישער שרייבער האט זיך אריבערגעכאפט א קאפעטשקע אין גלות, און גלויבט מיר, ער האט נישט קיין חרטה. אין קורצן גייט ארויס אין קלעצקינס פארלאג אין ווארשא א זאמלונג פון זיינע זאכן אין עטלעכע בענדער, אזאך וואס ער האט עם נישט זוכה געווען דא אויפן ארט, נישט קוקנדיק דערויף, וואס ער האט זיך פארשטעלט פאר אן עכטן אמתן כפול־שמונהדיקן העברעער.

עס איז עפעס אייגנטימלעכעס מיט דער צוגעהעריקייט צו א ליטעראטור. מענשן מיט א שוואכער אינטיליגענץ קענען מיינען אז ס'איז גענוג געדרוקט צו ווערן אדער זיך אליין קאליטשען, אין אנאנדער שפראך כדי פארערכנט צו ווערן אין דער ליטעראטור פון יענער שפראך, דער ענין איז אבער טיפער, ווי ס'האט זיך סטאווסקין

(זע סוף אויף לעצטן זייט פון שער בלאט)

Line Reference Target LRT-BE4-V2

כ׳האב אויסגעוואשן די קעמלען
און וואסער צום טרינקן געבראכט.

צווייטער זקן (קומט אן מיט שיסלען האניק):
שוין די געסט געקומען, און שעך איבראהים איז געקומען.
(עס הערן זיך ווייטע אויסגעשרייען)

קעמל־טרייבער (ברענגט אריין פעלן און שפרייט אויס)

דינער (שטויסנדיק):
שעך איבראהים... היינט שערט מען שאף...

קעמל־טרייבער (טאנצט ארויס אונטערן טאקט):
היי... היי... היי...

שעך איבראהים (קומט אן צארנדיק, נישט קוקנדיק אויף קיינעם, אלע לויפן אים אנטקייגן מיט פרייד, ער זעצט זיך):
זאל מעןווארטן ביז אלע געסט וועלן זיין.

דינער (נעמט צונויף די זאכן, גייט ארויס)

ערשטער זקן:
די פרייד פונעם טאג ציט זיך פון אלע צייטן,
יעדער דור האט דורך זיינע בלוטן
איבערגעגעבן די יום־טוב-טעג.

שעך איבראהים:
אונזער שבט האט דאס גוטס געזאמלט
מיט מזל און ברכה פון אייביג אן,
און ווייטער וועט אויך זיין אזוי.
וויל איך, די געסט זאל מען אויפנעמען היינט אויפן הויף,
די גאנצע יום־טובדיקע שמחה זאל זיך שפרייטן
אונטערן הימל, ווי גאט אליין וויל.
און איך מיט מיינע נאנטע וועלן בלייבן דא
און פרייען זיך מיטן קול פון די אלע געזאנגען,
וואס זין און געסט פון שבט וועלן זינגען.

צווייטער זקן:
עפעס איז געשען !...

שעך איבראהים:
גאר נישט איז געשען
איידער דער אמת וועט ארויף פאר די אויגן.

צווייטער זקן:
דער אמת איז שטענדיק פאר דיר,
קיינער פון דיינע נאנטע, פון דיינע הויף-לייט,
האט נישט פארלייקנט, פארשוויגן קיין זאך פאר דיר.
(פון הויף הערט זיך באוועגונג, אויסגעשרייען און געזאנגען)

ערשטער זקן:
וועסט זיך מוזן באווייזן די געסט, לכבוד דעם טאג.

צווייטער זקן:
מעווארט מיט דעם ערשטן שער, מיט דעם ערשטן ביסן.

שעך איבראהים (גייט צו צו דער טיר, מאכט אויף און שרייט ארויס):
געסט און זין פון אונזער גרויסן שבט,
גאט אליין האט אייך צו געשיקט צו מיר,
און צוגעשיקט אזא שיינעם טאג פאר אייך.
זאל אייער אפעטיט זיך שטארקן און זעטיקן,
ווי ס׳זעטיקט דער קוואל די דורשטיקע שאף.
די גוטע מאכלים זענען פאר אייך געגרייט,
פאר אייער גוטן געזונט.

צווייטער זקן:
עפעס איז געשן...

ערשטער זקן:
וואס האסטו זיך געביטן, שעך ?
די געסט וועלן ווערן פארמרה־שחורה׳ט אין נישט פארשטיין.

צווייטער זקן:
עפעס איז געשען.

שעך איבראהים:
גארנישט איז געשען.
שטענדיק וועט אונזער שבט היטן דעם גוטן נאמען,
דעם אנזאג פון אונזערע אבות קיין מאל נישט פארשוועכן.
לעבעדיקערהייט זאלן אויסרינען מיינע אויגן,
איידער דאס צו זען.
(באפעלט) ברענגט מיר סולימאנען,
מיט כבוד ברענגט מיר דעם יונג.
קיין ווארט נישט דערציילן.

צווייטער זקן:
איך גיי (אפ)

ערשטער זקן:
אפשר איז עס נישט אמת ?
אפשר האבן בייזע פרעמדע צינגער אנגערעדט,
און דו וועסט געשטרויכלט ווערן מיט כעס,
פארשטערן דעם טאג פון אנגעזאמלטע שאף
און די פארבעטענע געסט וועלן ס׳ליכט פונעם טאג פארשעמען.

שעך איבראהים:
אויב מיין הארץ איז אומרואיק,
איז אומרואיק אין מיין הויז.
אויב מיינע אדערן ציטערן,
איז א ציטער אדורך מיין שטוב.
דאס הערלעכקיים פונעם שבט וועט נישט רוען,
ביז דער גאנצער אמת וועט ווערן אנטפלעקט.

ערשטער זקן:
ווי קען דען דאס זיין ?

שעך איבראהים:
דערפאר האב איך זיך שטענדיק געשראקן.
מערער ווי אלץ אין מיין דארף האב איך פאטמען געהיט.

ערשטער זקן:
נאר ניט פארשטער די שמחה.
(פון הויף הערט זיך דאס שרייען פון די ווייבער, פויקן, פאסטוך־געזאנגען און אויסגעשרייען : שעך איבראהים... שעך איבראהים...)

צווייטער זקן (קומט אן צוזאמען מיט סולימאנען)

סולימאן:
א גוט מארגן דיר, שעך איבראהים,
און א גוט מארגן די באפעלן דיינע !

שעך איבראהים (בלייבט שטיין אנטקייגן אים):
דאס האב איך דיך געהייסן ברענגען,
געוואלט דיך אנקוקן דאס לעצטע מאל.
און אז דו ביזט דא,
וועסטו פון מיינע הענט נישט אוועקגיין,
(ער באפעלט)
ברענגט אריין נאך צוויי דינערס.
(צו סולימאנען)
האסט געוואלט צו שפאט מאכן מיין נאמען,
דעם נאמען פון מיינע דורות,
מיין הויז באליידיקן מיט זינד,
דו, פרעמדער פאסטוך פון אן אנדער לאנד,
היינטיקן יום־טוב־טאג,
וואס גאט האט אים אזוי ליכטיק געמאכט,
וועל איך פארפינצטערן מיט דיין בלוט.
(עס קומען אריין צוויי קנעכט, דער שעך גיט זיי וואונק און זיי האלטן אים גלייך צו, פירן אים צום הינטערגרונט און בינדן אים צו צום כטאלב)

ערשטער זקן:
ווי... ווי... זאג, סולימאן, זיי זיך מודה,
וועט אפשר זיין צארן זיך קילן.
(ער גייט ארויס)

צווייטער זקן:
אזא טאג, אזא יום טוב פארשוועכט.

ערשטער זקן (קומט צוריק):
דאס פאלק וויל פריילעך זיין,
די טענצערס מיטן קונצן־מאכער ווילן אריין.

שעך איבראהים
קיינער נישט, קיינער,
היינטיקס יאר וועט דער יום טוב אנדערש זיין,
א יום טוב צום געדענקען פאר אלע די
וואס היטן דעם כבוד פון שבט.
(די זקנים פארדעקן דעם געבונדענעם.
(פון דרויסן הערט זיך דאס לאכן פון די געסט,
אויסגעשרייען און קלאפן פון מעסערס.
די סצענע בלייבט געשפאנט, דער שעך בלייבט זיצן פארשטיינערט)

שעך איבראהים (צו די זקנים)
ברענגט פאטמען
איך וויל איר זען,

צווייטער זקן:
איכל גיין.... (אפ)

ערשטער זקן:
פאר וואסזשע האב איך נישט געוואוסט,
וויאזוי האבן מיינע אויגן דאס נישט דערזען ?

צווייטער זקן
(פירט אריין פאטמען מיט אן איבערגעשראקענעם בליק)

שעך איבראהים:
איך האב דיך געהייסן ברענגען אהער,
מיין טאכטער, צום היינטיקן טאג,
אין טאג פון שערן וואל, אין ליכטיקן טאג,
וויל איך דיר א קרבן ברענגען...
א קרבן פון גאט, פאר דיר אליין..

פאטמע:
פאר וואס, מיין פאטער ?
בין איך ווערט א קרבן ?

שעך איבראהים:
אט דעם קרבן וועסטו ווערט זיין,
ווייל דו האסט אים ליב געהאט,
וועט ער דיר מכפר זיין אויף אלע דיינע זינד...

פאטמע: (קוקט זיך אום אומרואיק אויף אלע זייטן):

שעך איבראהים
(רוקט אויף דאס פירהענגל פון געבונדענעם)

פאטמע (פאלט צוריק מיט א געשריי....)
ניין, פאטער הרגע מיך, נישט אים,
זיין נאמען וועט דיך טייער קאסטן,
וועסט אונזביידן פארשפילן...
האב רחמנות—האב רחמנות, גאטס נאמען וועסטו פארשוועכן,
ער וועט עס דיר נישט מוחל זיין!
זיין בלוט איז ריין ווי די זון...

שעך איבראהים (לויפט צו, רייסט אים אראפ דאס העמד)
נא......
(סולימאן בלייבט האלב נאקעט)

צווייטער זקן:
ווי איז מיר.. וואס איז דא געשען ?
אונזער יום טוב וועט ווערן מיט בלוט געפלעקט.
(ער לויפט ארויס)

פאטמע: (רייסט זיך צום געבונדענעם)
איך וועל נישט לאזן,
(צו סולימאנען)
מיט מיינע הענט וועל איך דיך פארשטעלן,
מיט מיינע הענט זיך רייסן אין דיין לייב.
איך וועל דיך פארשטעלן,
דאס מעסער וועט גיין דורך מיין ברוסט
און ביידנס בלוט וועט צו דער ערד זיך קלעפן,
נישט לייקענען דעם אמת,

נישט לייקענען, מיין הארץ געהערט צו אים.
אזוי ווי מע קען נישט צעשיידן די פליגל
פון א לעבעדיקער טויב —
אזוי קענסטו אונז נעישט צעשיידן,
ווייל דער אמת האט אונז צוזאמענגעטראפן,
איך זינדיק נישט, פאטער,
מעגסט אויסשניידן מיין הארץ און פאר שאקאלן ווארפן,
נאר איך וועל נישט פארלייקענען פאר דיר :
איך האב אים ליב !

שעך איבראהים:
קיינער ביז היינט האט נישט פארפלעקט דעם נאמען,
מיין שבט איז שטאלץ פון ריינקייט,
מיין שבט לאזט קיין פרעמדע בלוטן נישט צו,
און ווייטער וועט אויך אזוי זיין,

ערשטער זקן:
מען מוז העלפן, — די שמחה אפהאלטן (אפ)
(פון דרויסן הערט זיך דאס קלאפן פון פויקן און טאנצן)

פאטמע פאלט צו צום געבונדענעם סולימאן):
מיין אטעם וועט דיך ווארעמען,
דער טויט וועט אונז צוזאמען קילן,
איך וועל אויסטרינקען דאס בלוט פון דיינע ליפן,
און אויף דער ערד נישט לאזן פאלן,
מיר וועלן שטארבן אן זינד,
אונזער געשריי
וועט נאכן טויט שרייען איבער דער ערד,
זאלן די זינדיקע זיך שעמען,
אייביק אונטערן הימל זיך וואלגערן,
אט די וואס האבן אונזער סוד אנטפלעקט,
גאט וועט קיינמאל דעם אמת נישט שטראפן,
קיין מאל נישט... סולימאן... סולימאן...
דער אמת מאכט גרינג דעם טויט אליין.
(זי קערט זיך אויס צום פאטער)
פאטער, טוסט נישט גוט !
גאט וועט צערענען דיין הויז,
גאט וועט אפטון דאס מזל פון דיין שטוב,

שעך איבראהים:
דער וואס האט דעם גוטן נאמען פון אונזער שבט פארפלעקט
וועט מיט זיין אייגן בלוט אפוואשן דעם פלעק.
אנדערש וועל איך פון בושה
ווי א טויטער אומגיין אויף דער ערד,
וועל זיך שעמען פאר דעם מינדסטן פאסטוך־יונג
די אויגן אויפצוהייבן.
זיין טויט וועט פארגעסן ווערן מיט צער.
נקמה וועט מיך און מיין שבט היילן.
דיין זינד וועט אויף שטענדיק בלייבן פארשלאסן אין מיר,
איך וועל פאר גאט מיט אפענע אויגן שטיין.
(ער פאררוקט מיט כעס דאס פירהענגל איבער זיי ביידן,
שטיל אויף דער סצענע, פון דרויסן הערט זיך ווידער
די אויסגעשרייען : שעך איבראהים... שעך איבראהים...)
(לויפן אריין די צוויי זקנים, נאך זיי דער בלינדער פידל־שפילער)

ערשטער זקן.
ניין, שעך איבראהים, מע טאר נישט...
בייזע צינגער האבן דאס אנגערעדט.

צווייטער זקן:
מיט בלוט היילט מען נישט;
גאט אליין וויל נישט אזוי.
צו גרויס איז דיין הארץ דעם אמת נישט צו דערגיין.

צווייטער זקן:
בלוט היילט מען נישט מיט בלוט,
אט איז דער פידל־שפילער, וועט ער דערציילן.

בלינדער:
שעך איבראהים, איך האב פארנומען צווישן די געסט,
אז דו גייסט אומברענגען א מענשן.

כ׳האב אויסגעוואשן די קעמלען
און וואסער צום טרינקן געבראכט.

צווייטער זקן (קומט אן מיט שיסלען האניק):
שוין די געסט געקומען, און שעך איבראהים איז געקומען.
(עס הערן זיך ווייטע אויסגעשרייען)

קעמל־טרייבער (ברענגט אריין פעלן און שפרייט אויס)

דינער (שטויסנדיק):
שעך איבראהים... היינט שערט מען שאף...

קעמל־טרייבער (טאנצט ארויס אונטערן טאקט):
היי... היי... היי... היי...

שעך איבראהים (קומט אן צארנדיק, נישט קוקנדיק אויף קיינעם. אלע לויפן אים אנטקעגן מיט פרייד, ער זעצט זיך):
זאל מען ווארטן ביז אלע געסט וועלן זיין.

דינער (נעמט צונויף די זאכן, גייט ארויס)

ערשטער זקן:
די פרייד פונעם טאג ציט זיך פון אלע צייטן,
יעדער דור האט דורך זיינע בלוטן
איבערגעגעבן די יום־טוב-טעג.

שעך איבראהים:
אונזער שבט האט דאס גוטס געזאמלט
מיט מזל און ברכה פון אייביג אן,
און ווייטער וועט אויך זיין אזוי.
וויל איך, די געסט זאל מען אויפנעמען היינט אויפן הויף,
די גאנצע יום־טובדיקע שמחה זאל זיך שפרייטן
אונטערן הימל, ווי גאט אליין וויל.
און איך מיט מיינע נאנטע וועלן בלייבן דא
און פרייען זיך מיטן קול פון די אלע געזאנגען,
וואס זין און געסט פון שבט וועלן זינגען.

צווייטער זקן:
עפעס איז געשען !...

שעך איבראהים:
גאר נישט איז געשען
איידער דער אמת וועט ארויף פאר די אויגן.

צווייטער זקן:
דער אמת איז שטענדיק פאר דיר,
קיינער פון דיינע נאנטע, פון דיינע הויף-לייט,
האט נישט פארלייקנט, פארשוויגן קיין זאך פאר דיר.
(פון הויף הערט זיך באוועגונג, אויסגעשרייען און געזאנגען)

ערשטער זקן:
וועסט זיך מוזן באווייזן די געסט, לכבוד דעם טאג.

צווייטער זקן:
מעווארט מיט דעם ערשטן שער, מיט דעם ערשטן ביסן.

שעך איבראהים (גייט צו צו דער טיר, מאכט אויף און שרייט ארויס):
געסט און זין פון אונזער גרויסן שבט,
גאט אליין האט אייך צו געשיקט צו מיר,
און צוגעשיקט אזא שיינעם טאג פאר אייך.
זאל אייער אפעטיט זיך שטארקן און זעטיקן,
ווי ס׳זעטיקט דער קוואל די דורשטיקע שאף.
די גוטע מאכלים זענען פאר אייך געגרייט,
פאר אייער גוטן געזונט.

צווייטער זקן:
עפעס איז געשן...

ערשטער זקן:
וואס האסטו זיך געביטן, שעך ?
די געסט וועלן ווערן פארמרה־שחורה׳ט אין נישט פארשטיין.

צווייטער זקן:
עפעס איז געשען.

שעך איבראהים:
גארנישט איז געשען.
שטענדיק וועט אונזער שבט היטן דעם גוטן נאמען,
דעם אנזאג פון אונזערע אבות קיין מאל נישט פארשוועכן.
לעבעדיקערהייט זאלן אויסרינען מיינע אויגן,
איידער דאס צו זען.
(באפעלט) ברענגט מיר סולימאנען,
מיט כבוד ברענגט מיר דעם יונג.
קיין ווארט נישט דערציילן.

צווייטער זקן:
איך גיי (אפ)

ערשטער זקן:
אפשר איז עס נישט אמת ?
אפשר האבן בייזע פרעמדע צינגער אנגערעדט,
און דו וועסט געשטרויכלט ווערן מיט כעס,
פארשטערן דעם טאג פון אנגעזאמלטע שאף
און די פארבעטענע געסט וועלן ס׳ליכט פונעם טאג פארשעמען.

שעך איבראהים:
אויב מיין הארץ איז אומרואיק,
איז אומרואיק אין מיין הויז.
אויב מיינע אדערן ציטערן,
איז א ציטער אדורך מיין שטוב.
דאס הערלעכקיים פונעם שבט וועט נישט רוען,
ביז דער גאנצער אמת וועט ווערן אנטפלעקט.

ערשטער זקן:
ווי קען דען דאס זיין ?

שעך איבראהים:
דערפאר האב איך זיך שטענדיק געשראקן.
מערער ווי אלץ אין מיין דארף האב איך פאטמען געהיט.

ערשטער זקן:
נאר ניט פארשטער די שמחה.
(פון הויף הערט זיך דאס שרייען פון די ווייבער, פויקן, פאסטוך־געזאנגען און אויסגעשרייען: שעך איבראהים... שעך איבראהים....)

צווייטער זקן (קומט אן צוזאמען מיט סולימאנען)

סולימאן:
א גוט מארגן דיר, שעך איבראהים,
און א גוט מארגן די באפעלן דיינע !

שעך איבראהים (בלייבט שטיין אנטקעגן אים):
דאס האב איך דיך געהייסן ברענגען,
געוואלט דיך אנקוקן דאס לעצטע מאל.
און אז דו ביזט ,דא,
וועסטו פון מיינע הענט נישט אוועקגיין.
(ער באפעלט)
ברענגט אריין נאך צוויי דינערס.
(צו סולימאנען)
האסט געוואלט צו שפאט מאכן מיין נאמען,
דעם נאמען פון מיינע דורות,
מיין הויז באליידיקן מיט זינד,
דו, פרעמדער פאסטוך פון אן אנדער לאנד,
היינטיקן יום־טוב־טאג,
וואס גאט האט אים אזוי ליכטיק געמאכט,
וועל איך פארפינצטערן מיט דיין בלוט.
(עס קומען אריין צוויי קנעכט, דער שעך גיט זיי וואונק און זיי האלטן אים גלייך צו, פירן אים צום הינטערגרונט און בינדן אים צו צום כטאלב)

ערשטער זקן:
ווײ... ווײ... זאג, סולימאן, זיי זיך מודה,
וועט אפשר זיין צארן זיך קילן.
(ער גייט ארויס)

צווייטער זקן:
אזא טאג, אזא יום טוב פארשוועכט.

ערשטער זקן (קומט צוריק):
דאס פאלק וויל פריילעך זיין,
די טענצערס מיטן קונצן־מאכער ווילן אריין.

שעך איבראהים
קיינער נישט, קיינער.
היינטיקס יאר וועט דער יום טוב אנדערש זיין,
א יום טוב צום געדענקען פאר אלע די
וואס היטן דעם כבוד פון שבט.
(די זקנים פארדעקן דעם געבונדענעם.
(פון דרויסן הערט זיך דאס לאכן פון די געסט,
אויסגעשרייען און קלאפן פון מעסערס,
די סצענע בלייבט געשפאנט, דער שעך בלייבט זיצן פארשטיינערט)

שעך איבראהים (צו די זקנים)
ברענגט פאטמען
איך וויל איר זען.

צווייטער זקן:
איכל גיין.... (אפ)

ערשטער זקן:
פאר וואסזשע האב איך נישט געוואוסט,
וויאזוי האבן מיינע אויגן דאס נישט דערזען ?

צווייטער זקן
(פירט אריין פאטמען מיט אן איבערגעשראקענעם בליק)

שעך איבראהים:
איך האב דיך געהייסן ברענגען אהער,
מיין טאכטער, צום היינטיקן טאג,
אין טאג פון שערן וואל, אין ליכטיקן טאג,
וויל איך דיר א קרבן ברענגען...
א קרבן פון גאט, פאר דיר אליין..

פאטמע:
פאר וואס, מיין פאטער ?
בין איך ווערט א קרבן ?

שעך איבראהים:
אט דעם קרבן וועסטו ווערט זיין,
ווייל דו האסט אים ליב געהאט,
וועט ער דיר מכפר זיין אויף אלע דיינע זינד...

פאטמע: (קוקט זיך אום אומרואיק אויף אלע זייטן):

שעך איבראהים
(רוקט אויף דאס פירהענגל פון געבונדענעם)

פאטמע (פאלט צוריק מיט א געשריי....)
ניין, פאטער הרגע מיך, נישט אים,
זיין נאמען וועט דיך טייער קאסטן,
וועסט אונז ביידן פארשפילן...
האב רחמנות—האב רחמנות, גאטס נאמען וועסטו פארשוועכן,
ער וועט עס דיר נישט מוחל זיין!
זיין בלוט איז ריין ווי די זון...

שעך איבראהים (לויפט צו, רייסט אים אראפ דאס העמד)
נא......
(סולימאן בלייבט האלב נאקעט)

צווייטער זקן:
ווײ איז מיר... וואס איז דא געשען ?
אונזער יום טוב וועט ווערן מיט בלוט געפלעקט.
(ער לויפט ארויס)

פאטמע: (רייסט זיך צום געבונדענעם)
איך וועל נישט לאזן,
(צו סולימאנען)
מיט מיינע הענט וועל איך דיך פארשטעלן,
מיט מיינע הענט זיך רייסן אין דיין לייב.
איך וועל דיך פארשטעלן,
דאס מעסער וועט גיין דורך מיין ברוסט
און ביידנס בלוט וועט צו דער ערד זיך קלעפן.
נישט לייקענען דעם אמת,

נישט לייקענען, מיין הארץ געהערט צו אים.
אזוי ווי מע קען נישט צעשיידן די פליגל
פון א לעבעדיקער טויב —
אזוי קענסטו אונז נעישט צעשיידן,
ווייל דער אמת האט אונז צוזאמענגעטראפן.
איך זינדיק נישט, פאטער,
מעגסט אויסשניידן מיין הארץ און פאר שאקאלן ווארפן,
נאר איך וועל נישט פארלייקענען פאר דיר:
איך האב אים ליב!

שעך איבראהים:
קיינער ביז היינט האט נישט פארפלעקט דעם נאמען,
מיין שבט איז שטאלץ פון ריינקייט,
מיין שב- לאזט קיין פרעמדע בלוטן נישט צו,
און ווייטער וועט אויך אזוי זיין.

ערשטער זקן:
מען מוז העלפן — די שמחה אפהאלטן (אפ)
(פון דרויסן הערט זיך דאס קלאפן פון פויקן און טאנצן)

פאטמע פאלט צו צום געבונדענעם סולימאן):
מיין אטעם וועט דיך ווארעמען,
דער טויט וועט אונז צוזאמען קילן.
איך וועל אויסטרינקען דאס בלוט פון דיינע ליפן,
און אויף דער ערד נישט לאזן פאלן.
מיר וועלן שטארבן אן זינד,
אונזער געשריי
וועט נאכן טויט שרייען איבער דער ערד,
זאלן די זינדיקע זיך שעמען,
אייביק אונטערן הימל זיך וואלגערן,
אט די וואס האבן אונזער סוד אנטפלעקט,
גאט וועט קיינמאל דעם אמת נישט שטראפן,
קיין מאל נישט... סולימאן... סולימאן...
דער אמת מאכט גרינג דעם טויט אליין.
(זי קערט זיך אויס צום פאטער)
פאטער, טוסט נישט גוט !
גאט וועט צערענען דיין הויז,
גאט וועט אפטון דאס מזל פון דיין שטוב,

שעך איבראהים:
דער וואס האט דעם גוטן נאמען פון אונזער שבט פארפלעקט
וועט מיט זיין אייגן בלוט אפוואשן דעם פלעק.
אנדערש וועל איך פון בושה
ווי א טויטער אומגיין אויף דער ערד,
וועל זיך שעמען פאר דעם מינדסטן פאסטוך־יונג
די אויגן אויפצוהייבן.
זיין טויט וועט פארגעסן ווערן מיט צער.
נקמה וועט מיך און מיין שבט היילן.
דיין זינד וועט אויף שטענדיק בלייבן פארשלאסן אין מיר,
איך וועל פאר גאט מיט אפענע אויגן שטיין.
(ער פאררוקט מיט כעס דאס פירהענגל איבער זיי ביידן,
שטיל אויף דער סצענע, פון דרויסן הערט זיך ווידער
די אויסגעשרייען: שעך איבראהים... שעך איבראהים....)
(לויפן אריין די צוויי זקנים, נאך זיי דער בלינדער פידל־שפילער)

ערשטער זקן.
ניין, שעך איבראהים, מע טאר נישט...
בייזע צינגער האבן דאס אנגערעדט.

צווייטער זקן:
מיט בלוט היילט מען נישט;
גאט אליין וויל נישט אזוי.
צו גרויס איז דיין הארץ דעם אמת נישט צו דערגיין.

צווייטער זקן:
בלוט היילט מען נישט מיט בלוט,
אט איז דער פידל־שפילער, וועט ער דערציילן.

בלינדער:
שעך איבראהים, איך האב פארנומען צווישן די געסט,
אז דו גייסט אומברענגען א מענשן.

דו טוסט נישט גוט.
איך ווייס ווער ער איז, איך קום פון חורן.
שעך איבראהים! צו טייער איז דער קרבן פאר היינטיקן טאג
און צו שטארק וועט דער טעות מנצח זיין,
און דיין גוטער נאמען וועט ווערן פארשוועכט.

שעך איבראהים:
ווער ביסטו, זאג!

בלינדער:
איך בין א בלינדער פידל־שפילער,
איך קום פון חורן. סולימאן איז
דער יינגסטער זון פון אבודאהיב אל ראנא,
די גרויסע משפחה וואס איז אוועק פון דיין שבט.
פון דארטן איז ער.
קינדווייז נאך ער איז צוריק אהער געקומען,
עס האט אים געצויגן אהיים,
צו די שאף פון זיין היים,
איז ער געקומען צוריק צו דיין שבט,
צו לעבן מיט די מענשן פון זיין שטאם.

שעך איבראהים (אומרואיק און פריילעכער):
איז דאס אמת, דו זאגסט אמת?

בלינדער:
ווי גאט אין הימל לעבט!
(עס קומען אריין א טייל פון די געסט)

שעך איבראהים (צו די געסט):
איז דאס אמת?

שטימען:
עס קען זיין, עס קען זיין.

צווייטער זקן:
זאל מען רופן כאדזש איסמעאיל.
ער קען אלע משפחות פון דארטן,
ער וועט דעם אמת באצייגן,
און דיין הארץ וועט אויפהערן צוציטערן.

קעמל־טרייבער:
איך ווייס וואו כאדזש איסמעאיל זיצט.

בלינדער:
וועט איר זען, אז ס'איז אמת וואס איך זאג.

קעמל־טרייבער:
ער זיצט לעבן טאל. כ'וועל אויפן קעמל זיך לאזן
און געשווינד אים ברענגען.

שעך איבראהים:
איז דאס אמת?
גייט, בעט אים אהער, זאל ער קומען,
זאגט אים, אז גאטס כבוד ווארט אויף אים,
זאל ער געשווינד אין מיין הויז זיך באווייזן.

קעמל־טרייבער:
היי... היי... היי... היי... (אפ)

צווייטער זקן:
די פרייד פון די זאטע שאף. האט אפגעווענדט דאס בייז.

בלינדער:
ס'איז אמת — ס'איז אמת,
אזוי ווי דאס ווארעמקייט פון זון איז אמת.

שעך איבראהים:
דורך דער פרייד פון אלע דורות וועט די זינד אראפ.
גאט האט נישט דערלאזט.
א ציטער האט בלויז מיין הויז באריִרט,
די זינד ווערט אפגעוואשן פונעם אמת אליין.
(פריילעך ווערנדיק)
ואלן אלע אריין, די טענצערס, די שפילערס!

ערשטער זקן:
אט גיי איך — (אפ)
(עס קומען אריין פאסטוכער, טענצער, קונצן־מאכער.
מע פויקט אויף פייקלעך, מע זינגט.
פאסטוכער מאכן נאך שאף, קעמלען און אנדערע חיות.

דער דינער זינגט: שעך איבראהים... שעך איבראהים...)

שעך איבראהים:
מיין הויז איז ריין פון זינד,
פרייט אייך, אלע מיינע געסט,
מיין כבוד איז א קנעכט צו אייך.
(פון דרויסן הערט זיך דאס אנקומען פון רייטנדיקן קעמל)

צווייטער זקן:
(אריינקומענדיק) גאט האט אפגעהאלטן די שלעכטע האנט.

שיך איבראהים:
(דורך דער מיר)
גאט זאל לויבן דיין קומען, אנגעלייגטער גאסט.
(צו די זקנים) בינדט אים אפ — פירט אים ארויס!
(עס קומט אריין דער גערופענער גאסט מיטן קעמל־טרייבער.
דער קעמל־טרייבער גלייך אריין אין טאנץ).
כאדזש (צום שעך):
אמת, אמת, שעך איבראהים!
איך האב אלץ אויסגעהערט, און איך זע איין, עס איז אמת.

בלינדער:
אזוי ווי די זון וואס ווארעמט אין הימל.

ערשטער זקן:
(טאנצנדיק, פארגייט ביז צום געבונדענעם
און איידער ער באווייזט אויפצומאכן פארן פירהענגל
לאזט ער ארויס א שרעקלעכן געשריי)
שעך איבראהים, הא... הא...
זע.. זע.... בלוט...
(אלץ בלייבט מיט אמאל שטיל.
דער צווייטער זקן און אלע איבעריקע ווערן דערציטערט)

דינער:
זיי זענען טויט. געשאכטן.

שעך איבראהים (דערציטערט):
ווער טויט — נישט טויט.
קיינער איז נישט טויט.
קיינער איז נישט טויט.
אלע לעבן, אלע ווילן לעבן.
פארשטערט נישט דעם יום טוב, טאנצט!
אלע לעבן, פאטמע לעבט!
מיין טאכטער, מיין טאכטער!
(פאלט אריין אין התלהבות)
אלע לעבן, אלע לעבן, טאנצט! איך הייס.
גארנישט איז געשען,
בלויז א ציטער איז דורגעלאפן מיין הויז,
אבער נישט אנגערירט, נישט געשאדט.
הא... הא... טאנצט!
וואו איז דער קונצן־מאכער?
(די געסט קומען צו זיך,
דער קונצן־מאכער ווייזט קונצן, דער בלינדער שפילט טאנצנדיק
בלינדערהייט, דער דינער טאנצט ווי ער וואלט געשטויסן די קאווע,
אלע דרייען זיך ווי פריער)

דינער (זינגט צום טאקט):
היינט איז אלעמענס טאג, היינט שעכט מען שאף.
שעך איבראהים... שעך איבראהים...

די זקנים
(לויפן ארום מיט פארבראכענע הענט.
דער שעך אליין גייט אריין אינעם טאנץ)

שעך איבראהים:
אלע לעבן, אלע לעבן, אלע ווילן לעבן,
אונזער שבט איז ריין פון זינד.
אונזער שבט האט ריינע בלוטן, ריין פון זינד.
(פארהאנג)

י. פאפירניקאוו | תל־אביב־ווארשע

לידער

ערד

אין בין־השמשות פון מיין גאטלאזער ירידה
האב איך, טיף אין טאל פון הארץ, דערהערט
א שטים פון רויען כוח — ערד!

ציען נאך דער שטים איצט מיינע טריט,
ארויס פון ענגער שטאט
צום פרייען דארף און פעלד,
און זוכן רו און אפרו צו א לייוונטן געצעלט.
דער האלדז, די ליפן דורשטן צו א ברונעם, צו א קוואל,
די אויגן קוקן־אויס דעם פארביקן צעבלי,
ווען מאמע־ערד איז שוואנגער און געבערט...
דאס לייב, דאס מאטע לייב באגערט א וואסערפאל
און ס'הארץ — א חנעוודיקע סביבה, קי,
א גוטן פריינט א קלוגן — א פירפיסיק פערד,
און שטילע, ליבע חברה — שאף און רינד
און ארנטלעך־געטרייע היטער — הינט...

אין בין־השמשות פון מיין גאטלאזער ירידה
האב איך, טיף אין טאל פון הארץ, דערהערט
א שטים פון רויען כוח — ערד!

תימנער קינדער

גופימלעך מיט הענטלעך, פיסלעך דינע,
ווי שוין לאנג פארטריקנט־דארע צווייגלעך:
פנימלעך, ווי רויע איילבירט גרינע
און ווי שווארצע איילבירטן — די אייגלעך.

יינגעלעך מיט ציצית און מיט פאהלעך,
שפרינגען אן תחתונימלעך, ווי ציגן:
מיידעלעך — באהאנגען מיט קמיעהלעך,
ווערן אויפגעגעסן פון די פליגן...

זענען תימנער פון יינגלעך שטארק צופרידן:
זיין וועט א בן־תורה, אדער למדן...
און זיי פלאדיען, בריען אויס די יידן,
ווי די הינער — הינדעלעך אויף זאמדן....

הדר הכרמל

ליגן גאסן, ווי טעראסן,
בארג־ארויף, ווי איבער טרעפ,
וואו עס שטייען הייזער־רייען,
העל און זוניק, קעפ אויף קעפ,
ווי עס וואלט זיך איינס דאס צווייט
ארויפגעשפרונגען אויפן קארק,
צו דערבליקן מיט די פענצטער —
דעם צופיסנס פונעם בארג...

קוקן שויבן, ווי מיט אויגן,
ליכטיק פון דער הייך אראפ,
זעען זיי: שיפן קומען צו צום ברעג

און גייען אפ,
און, ווי זיי—אויך שטילע זעגלען
מיט די מאסטן, ווי די טאנען,
קרייזן ביי די בלויע ראנדן
מאיעסטעטיש, ווייס ווי שוואנען,
קרייזן, זוכן און געפינען
גאלד פון זונען פון די טעג,
זילבער פון די נעכט די ווייסע,
ווען צו גאט פירט יעדער וועג...

און פון אויבן — ליגן גאסן,
ווי טעראסן איבער טרעפ,
הייזער שטייגן זיך אריבער,
שפרינגען איבער פאלמען־קעפ,
און פון בארג, געקרויזט באוואקסן
און געשוירן ווי א קאפ —
פלייצט די גרינקייט פון די גערטנער,
בליענדיק צום ים אראפ...

א. ריוועס | תל־אביב

אין ד"ר תפוחי'ס קיניגרייך

מיטן ערשטן, פיאלעטן שפראץ פון באגינען האט די קאלאניע אנגעהויבן אויפרודערן זיך, אויסגלייכן די פארשלאפנע גלידער. די פעלדער און כרמים האבן זיך געצונדן, געביטן די פארבן: דא טונקל, דא העלער געווארן, א זאפטיק גרין האט פארטרונקען די ארומיקייט, פון די צעווארפענע אויפגעוואכטע, ציכטיקע הייזלעך האבן זיך ארויסגעווארפן נישט דערשלאפענע ארבעטער מיט כלי־זיין אויף די אויסגעהארעוועטע אקסלען.

די זון האט זיך שוין געהאט אפגעטיילט פון דעם ווייטן האריזאנט, כרמים און פעלדער האבן זיך געצונדן אין קופער, אין ווארעמען גאלד, און מיט א זייטיקן וועגל—דורכגעהאקט א גרין אויפגעגאנגענע ווייצן־פעלד, מיט די זאנגען געבויגן פון נאכטישער ראסע צו דר'ערד —האט געשפאנט מעלמאן, אן ארבעטער מיט אלעמען צוגלייך, פאר אים און הינטער אים זענען געגאנגען נאך אזעלכע ווי ער, הוסטנדיק אין דעם געזונטן באגינען, פארטרייבן פון זיך די רעשטלעך פון איינגעזאפטער נאכט, אזא פייכט־לעבלעכער הייבט זיך דער באגינען פון אפגעפרישטער, ראסיקער ערד—און מיטאמאל גיסט זיך אלץ צוזאמען, בלוי און גאלד ווארעמט און ציטערט אויף פעלד און הימל. צעצויגענע שורות ארבעטער טראגן זיך דורך די שמאלע סטעזשקעס אויף די פעלדער—דוכט זיך איין מחנה, ווי צוזאמענגענומען פאר איין און דערזעלבער זאך—נאר יעדער איינער פילט אין הארצן דאס אפגעזונדערטקייט פון צווייטן.

נעכטן און אנומלט, און אזוי אלע טאג גייט אזוי מעלמאן דורך די פעלדער מיט דער שווערער כלי אויפן אקסל, דער באגינען יאגט אים ארויס אויף א גאנציקן טאג—און די שפעטע שעה פון אנגעגליטן טאג ברענגט אים צוריק א מידן אין דעם ארעמען אפגעלאזענעם חדרל.

ער וועט נאך גיין אזוי טעג, גאנצע יארן, און צו א סוף וועט ער טאקע קיינמאל נישט דער גיין?

עס האט אים איצט געערגערט ביז גאר, ער האט געפילט ווי הינטער אים שפאנט מיט פארשנעלערטע טריט דער בעסאראבער "יאפאנטשיק"—וואס טאקע צוליב זיין קאלמיקישן אויסזען האט ער זיך כשר פארדינט אזא נאמען. זיינע סרומלעכע, גליטשיקע אייגלעך און ארויסגעזעצטע באקן־ביינער, זיי בעטן ממש אויף זיך דעם צו־

נאמען; אזוי הייסט ער אומעטום צווישן חברה ביי דער ארבעט: יאפאנטשיק. נאר אין די אוונטן אין דער ארבעטער־בירזשע, ווען מען רופט אויס דורך דעם פענסטערל די איינגעארדנטע אויף ארבעט: יודעלעוויטש זלמן!—איז צו אלעמענס פארוואונדערונג גיט זיך פון דעם געדיכט־צוזאמענגעפרעסטן געזעמל חברה א טייל אויס א קווי־טשיקע שטימע: יש!

יאפאנטשיק, ווי קומט צו דיר אזא יידישער נאמען?

אוודאי וואלט ער מיט שטאלץ דערציילט פון זיך, די געשיכטע פון זיין שטאם, און דערציילט וואלט ער מיט ברען, און דוקא גע־שווינד, נישט לייגענדיק קיין אכט וואס ער זאאיקעט זיך און די ליפן ציטערן פון משוגענעם פיבער. ער וואלט דערציילט, אז ער שטאמט פון א משפחה שטאלצע, עקשנותדיקע יידן, אז זיינער אן אור־זיידע איז אויף קידוש־השם געגאנגען, אין זיינע אדערן פליסט הייס יידיש בלוט. אז ער האט עס דער ערשטער פון זיין שטעטל געריסען זיך אין ארץ ישראל, און נישטא קיין איין ווינקלע אין לאנד וואו זיינע פיס זענען דארט נישט געווען.—נאר צו מעלמאנען פילט יאפאנטשיק א באזונדערן רעספעקט ווי א יונגער צו אן עלטערן מאן, און איזן איז ער דאך אין די זעלבע יארן מיט אים: 24 יאר איז אים דא אקארשט געווארן—ער האט זיך אבער שוין אויסגעהארעוועט ווי א ייד אין די פופציקער.

א סך מאל האט ער שוין געוואלט אנרופן מעלמאנען ביים נא־מען, און מעלמאן פילט עס הינטער זיך, אבער ער וויל נישט איצט אימעצער זאל אים שטערן, מ׳זאל אים אויפוועקן גאר אין מיטן פון זיין באגינעדיקן שווייגען—זיין רוישיק שווייגען, א המשך פון דער פאריקער נאכט...

—איבער א צווייט פעלד ערגיץ צו מערב־זייט טראגט זיך אין דער זעלבע רגע אסתר, אן ארבעטארין, א געניטע, פון דערווייטן וואלט מען נישט געקענט אונטערשיידן, אז דאס איז גאר א מיידל. די אייביקע זונען און ווינטן האבן איר לייב פארברענט, פארפויערישט. די ברייטע ארבעטס־הויזן אויף איר האבן איר צוגעגעבן מענערישע ענלעכקייט, און דערביי איז זי אזוי ווייבלעך צארט מיט יעדער קער אירן ביי דער ארבעט. הינטער דער לייוונטענער ארבעטס־בלוזע האמערט ביי איר דאס הארץ טיף, געמאסטן—מעלמאן איז אין גאנצן דורכגעדרונגען מיט אסתרן, זיינע פיס טראגן זיך גיין־גיך געטריבען פון צערודערטע מחשבות, ווען ער וואלט איר איצט בא־געגענט, וואלט ער איר געזאגט דאס אנטשיידענע ווארט, מיט כוח פון איבערגעפולטן הארצן.

ביי טאג איז ער אזוי שטאלץ פאר איר, פאר אלעמען, די נאכט־יא, די נאכט צינדט אין אים אן אנדער פייער, פארלירט ער ס׳לשון, ס׳רעדט אין אים דאס הארץ מיט פארפלייצטן אטעם, ס׳שטראמען בלוטן הייסע, טונקעלע, ער רעדט נישט,— ס׳גליען די הענט, די ארעמס—און אסתר רייסט זיך, ווערט זיך מיטן מויל, מיט די ציינער...

איצט אין דעם ליכטיקן, אויסגעניכטערטן פרימארגן באנעמט ער דעם שארפן מהלך פון איר ביז אים.

—ער וועט צום ראיעלן תכלית קיין מאל נישט דערגיין, ווייל ער איז נישטא, ער איז אן אויסגעטראכטער.

און זי זאגט אים:

—איך וועל זיין דיין אין גאנצן, און גאנצן——ביז מיר וועלן האבן אונזער נעסט, מיר דארפן עס ברענגען אויף אונזערע פליגלען, די וועלט איז אזא ברייטע און רחבותדיקע—אבער נישט צו אונז, צו אלעמען געהערט זי,—ווי אזוי קענען מיר א קליין חלק׳ל פאר אונ־זערטוועגן אפטיילן?

מעלמאנס געדאנקען זענען כאאטיש, צעפלאסן—און דאס הארץ גרונטעוועט זיך תמיד בלינד צו איינס, צו באשטימטס—צו ווארעם בלוט...

—צום טייוול!—האט זיך אים ארויסגעריסן א קללה פון מויל. ער האט איבערגעלייגט די כלי פון איין אקסל אויפן אנדערן:— איז וועמענס קיניגרייך העלפט ער בויען—זיינס?—אדער דעם ד״ר תפוחי׳ס—צו דעם־א האט מען אים געשיקט הייגטיקס מאל,—ער פלאנצט זיך א פרדס, וועט ער, מעלמאן, ארייינפלאנצן זיין כח אין פרעמדנס אייגנטום. ער האט געפילט, אז אט באלד האט אים שוין „יאפאנטשיק" דערגעררייכט, און ער, אויף צולהכעיס, וויל ער זיך נישט אומדרייען צו אים — עפעס א מאדנע קאפריז האט זיך אין אים פארקליבן, און יאפאנטשיק רירט דאך שוין אן מיטן האנט זיין קארק, א גאנצע

גארשטש מיט ווערטער שפרינגט אים שוין אויף די ציטערנדיקע ליפן, און ער מעלמאן, א צעטראגענער שטעלט טריט, פליקט די פארפלאנטערטע, איינגעוואקסענע גראזן.

—מממעלמאן!—האט יאפאנטשיק ממש פארצווייפלט ארויס־געשטאמלט—מיר דוכט אז מיר זענען אריבער דעם וועג—מיר האבן דאכט זיך באדארפט גיין אט־דא אריבער...

מעלמאן האט זיך אויסגעדרייט. יאפאנטשיק האט גענומען ווייזן מיט די הענט אויף אהינטער, וואו עס פארנעמט זיך אן אנדער וועג, און דא שטייען זיי ביידע מיט גרויסע רונדע שטרויענע היט אויף די קעפ, אזוי הויך דערהויבען שטייען זיי איבער א בארג־אפריס. אויפן שפיץ און ווייטער, אין דער טיפקייט פון טאל, קלעטערט א מאנדל־כרם, לאזט זיך ראפטום מיט לאנגע שורות ביימער ארונטער, ארונטער, ווי ער וואלט זיך געאיילט און געלאפן ערגיץ ווייט, און אט טוליעט ער זיך אין דער נידער אין טיפער גרינקייט.

מעלמאן האט אים צעחושט אנגעקוקט, ביי יאפאנטשיקן האבן די פעטע אייגלעך געגליטשט זיך, געפיבערט און די ווינקל אויגען.

—אבער וואס איז מיר דער נפקא־מינה צו דער, צו אן אנדער וועג? מיר וועלן סיי־ווי נישט דערגיין...

—וו־וו־אס? האט ביי יאפאנטשיקן געציטערט די אויבערשטע ליפ—מיר האבן זיך באדארפט פארנעמען אן פון יענער זייט—האט ער אויסגעשטרעקט די האנט דארט אהין וואו א וואגן האט זיך געשניטן מיט די רעדער אין א זאמדיקער סטעזשקע, צעטרייבנדיק אין דער הייך גאנצע וואלקנס שטויב.

מעלמאנען האט אנגעכאפט א קעגן־ווילן, זיין גיין איז עפעס געווען ווי איבעריק, געצוואונגען, אנגעווארפן. ער וואלט זיך אוועקגע־זעצט אט־דא נישט ווייט ביים פארעלטערטן, צעקרימטן איילבירט־בוים—און וואלט עס אלץ מוחל געווען. ער קען נישט מסכים זיין מיט אסך מענטשלעכע דרכים. עס האט אין אים געבושעוועט א צארן וואס איז נישט איצט, אין דער רגע, געבוירן געווארן. עס נעסטיקט זיך ביי אים פון צייטן—פון אן אייביקייט. ער האט דעם מעדר פון אקסל אויף דער ערד אראפגעשטעלט, און יאפאנטשיק האט ארום אים געהיצט, געפלאנטערט מיט די פיס און גערעדט דוקא גיך, געשלונגען די ווערטער.

—וואו איז ער דארט פארקראכן מיט זיין פרדס? וואו דער טייוול האט קיין עק נישט?

פונדערווייטן, אונטער א שורה ביימער האט א שיין געטאן א געשטאלט אין ווייסע לייוונטענע מלבושים, געמאכט מיט די הענט פארויס און געפלאכטן זיך צווישן די גרין־באבלעטערטע ביימער. וואס א רגע מער האט ער זיך צו זיי דערנענטערט, אונטערשפרינגענ־דיק, קוליענדיק מיט די אויסגעפולטע פיס, ווי ער וואלט עפעס צו זיי גערופן, געוואונקען מיטן קאפ, מיט א צען טריט פריער האט ער ארויסגעשריגן מיט א הילכיקער, באנומענער שטימע:

—טאקע צו מיר גייט איר, בחורים,—צום ד״ר תפוחי? אויס־געצייכנט...—ער האט נישט געווארט אויף קיין ענטפער און געהאלטן ווייטער אין איין מאלן:

—אט האב איך דאך אייך געווארט א שטיק פון באגינען. צוגעזאגט מיר צושיקן מער, וויפל זענט איר? הא־הא, מסתמא זענען זיי שוין אויפן פלאץ... וויפל זענט איר? צוויי—אויסגעצייכנט...

ער האט פון א בוזים־קעשנע ארויסגעשלעפט א וואגיקן וועק־זייגער, וואס האט פארהילכט די אויערן מיט זיין באנומענעם, באלעבאטישן טיק־טאק.

—בדיוק צען מינוט פאר זיבן—האט ער אויסגעגלאצט א פאר אנגעגאסענע אויגן אויפן ציפער־בלאט — מיר וועלן נאך באווייזן צו זיין אויפן פלאץ.

ער איז געלאפן פארויס פאכנדיק מיט די הענט און שווערע גלידער, און אלע מאל אויסגעדרייט צו זיי דעם קאפ:

—איר האט שוין געארבעט ביי פלאנצן א פרדס?

—פשש... א שאלה דאס איז — האט זיך אראפגעגליטשט פון יאפאנטשיקס מויל א שנעלער ענטפער—זאל איך עס פארמאגן די דונאמס פרדס וואס איך האב שוין פארפלאנצט.

—אויסגעצייכנט ...— איז ער געלאפן פארויס און געדעכעט מיטן לייביקן גוף.

עס איז נישט אריבער א רגע דרייט ער ווידער אויס דעם קאפ:

—און באוואסרן א פרדס קענט איר?

—וואס זאגסטו, מעלמאן?—האט יאפאנטשיק א גליטש געגעבן די אייגלעך אויף זיין זייט.

—אז מען שיקט אונז צו דער ארבעט—ווענדט זיך מעלמאן צו אים מיט א קענטיק איינגעהאלטענעם בייזער—מסתמא קענען מיר דאך אלע ארבעטן.

דעם ד״ר תפוחי איז אפנים נישט זייער אנגעלייגט אזא דריי־סטער, אפענער ענטפער, דערצו נאך אין דעם ניכטערן פרימארגן. עס האט אים א קאך געגעבן אינעווייניק, ער האט אזש דערפילט א מידקייט אין די שווערע פיס. מיט אמאל איז ער שוין אן אפגעשטאנענער גע־גאנגען מיט זיי באגלייך, מיט אנגעשטרענגטע כוחות געבויגן די קניען בארג ארויף.

—אט שוין... אט דארטן דאס רויטע הייזל זעט איר, בחורים?—האט ער געטייטלט אין דער ווייט מיט דער האנט—דארט פלאנץ איך מיין פרדס.

—און אט, דא זעט איר דעם גאנצען שטח? דא איז מיין מאנ־דל־כרם,—נייע צייטן, נייע לידער... פרדסים, זאל זיין פרדסים!—איך וועל אייך אבער זאגען דעם אמת—האט ער אויסגעדרייט צו זיי דאס צעפארעטע פנים—איך האב קיינמאל נישט געוואוסט וואס הייסט א יידישער ארבעטער,—אבדוללא פאלגט וואס מען זאגט אים ... —און איך פארלייד נישט—האט ער אוועקגעדרייט צוריק דאס פנים—אז מען פירט מיט מיר דיסקוסיעס... יעדער ייד איז דאך א קולטור־מענטש, א פולער בויך מיט רייד...—נ־נ־ע... האט ער פארענדיקט מיט א קרעכץ.

ביי יאפאנטשיקן האט זיך דאס פנים א צינד געטאן מיט א טונקעלער רויטקייט, ער האט פאר כעס א לייג איבער געגעבן דעם מעדר פון איין אקסל אויפן צווייטן און א צעהיצטער ארויסגעשטא־מלט:

—ארץ ישראל... זיי זיך מקריב, פאר וועמען?

אויף דעם פרייען, פריש צעגראבענעם שטח, וואס האט זיך צעשפרייט ארום און דערנאך זיך ארונטער געלאזט ערגיץ בארג אראפ, האט שוין געווימלט מיט ארבעטער און סתם פרשוינען, וואס מען ווייסט נישט פונוואנען זיי האבן זיך דא אזוי פרי גענומען. מעלמאנען האט דער טארעראם אויסגעזען אזוי נאטירלעך, ווי דאס וואלט זיך שוין געצויגען פון נעכטן, פון אלע מאל—דאס וועט זיך אזוי ציען אייביק, אייביק.

דר׳ תפוחי איז ווי ארויס פון די האלעבליעס, שפרינגט פון איינעם צום צווייטן, ליארעמט און מאכט מיט די הענט, און אין סאמע מיט פון נאקטען שטח פארעט זיך א געשטאלט, בייגט זיך און ווינקט מיט די הענט צו די ווייטע פעלד־מעסטער אנטקעגן, וואס ציען לאנגע שטריק און גיבן סימנים מיט די הויכע, פארביקע מעסט־שטעקענער.

—העכער...

—העכער...

—צופיל...

—א ביסל נידעריקער...

—אט אזוי...

—נאך א ביסל...

ד״ר תפוחי האט צוגלייגטביידע דלאניעס צום מויל און האט ווי נישט מיט זיין קול געשריגן צו דער געשטאלט אין מיטן.

—טאמארא, טאמארא!

דער געשטאלט איז אפנים נישט אנגעגאנגען זיין שרייען, ווייל ער האט נאך מער אויפגעהויבן גוואלדן, די קולות האבן זיך גע־טראגן ווי דאס רעווען פון א חיה.

—צו וואס זאלסטו שטיין דארט וואו מ׳דארף דיר נישט!

—זיי וועלן זיך באגיין אן דיר!

—טאמארא, טאמארא!!

—א מער וואלסטו דא אכטונג געגעבן.

—אט פירט מען דאך שוין די שתילים!

די ערד האט פון זיך געשלאגען ריחות פייכטע, געווירצטע. מעלמאן האט געהיפט פון איין צייכן צום צווייטן, די פירקאנטיקע געצייכנטע קוואדראטן אויף דער ערד האבן געשווינדלט, געפלאכטן זיך איינס אין צווייטן, אלץ מערער אין אלכסון—ביז פארשווינ־דנדיק אין דער ווייט. ער האט מיטן מעדר ארויסגעשאטן א פאר

גארשטשעס ווייכע ערד—און פארטיק א גריבל... די גריבלעך מערן זיך, שורות געבוינענע יונגען ארבעטן פלייסיק, קרעכצן און שנייצן מיט די נעזער, גייען פאראויס, פארויס, ווי זיי וואלטן באדארפט וואס שנעלער אנקומען צו א באשטימטן ציל.

—אוי־ווײ, זע נאר ס׳א מהלך וועג מיר זענען שוין אפגע־גאנגען...—האט איינער פון די ארבעטער פלוצלונג אויסגעדרייט דאס פנים צוריק.

—איך פיל עס טאקע אין זיך—האט א צווייטער קאלטבלוטיק מסכים געווען צו יענעמס התפעלות—אינעווייניק ביי מיר שפילט שוין א מארש.

—און ווי קריגט מען זיך טאקע צו צו מיין אכילה?—דלור־בעט ער תמעוואטע מיט א פינגער אין נאז—עס ליגט אזש דארט ביי די רערן.

— וואס ציטערסטו פאר די „סחורה"?!— גיט זיך א קאך יאפאנטשיק.

—נו, נו, מער קען דיר נישט פעלן, זי זאל דיר זען אדורכ־שפאצירן פאר אירע שיינע אויגן.

—גיי, טיפש, וואס שרעקסטו זיך פאר איר?—גיט אים איינער צו קוראזש—זי וועט דיר אפבייסן דעם פיטום?

און דערווייל, נישט באמערקטערהייט, האט זיך פארפלאכטן א שמועס וועגן דער „סחורה", דעם דאקטערס ווייב—אזוי האבן זיי איר גערופן. דער מיטן אפעטיט צום עסן איז אפגעקומען מיט א שפיי אין די דלאניעס — און זיין מעדר האט זיך ווידער צוגע־כאפט צו דער ערד. די ארבעט איז ווייטער אנגעגאנגען און דער שמועס האט זיך געפלאנטערט, ווי אלע וואלטן זיך געצילט וואס גערעטענער צו טרעפן אין דער פארפארעטער פרויען־געשטאלט וואס האט געהאלטן אין איין קאמאנדעווען מיט די מעסטער:

—אט אזוי...

—א ביסל העכער...

—נאך א ביסל...

ד״ר תפוחי איז שוין מיד געווארן אזוי פיל שעה׳ן ארומלויפן פון איינעם צום צווייטן, די פיס זענען אים, ווי צוגעקלעפט געווארן צו דער ערד, ווייט פון אלעמען איז ער שטיין געבליבן. ארום און ארום האבן זיך ברייטע שטחים צעשפרייט, פאררונדיקט זיך העט ווייט אין דער נידער, צוגעשפארט אזש די בלויע הימלען—און ער אין מיטן... ווי ער וואלט געווען דער צענטער פון ערד־קוגל. ער האט זיך געפילט אזוי דערהויבן, העכער פון אלע מענטשלעכע באשעפ־נישן, וואס גראד איצט האט זייער קול זיך דערטראגן אין זיינע אויערן מיט אזא ווייטן, דינעם פישטשן. ער האט אזוי דין פאר־קוועטשט די אויגן, אלץ ארום אים זאל נאך קלענער, קלענער אויס־זען, ער האט זיך אין גאנצן אויסגעטאן פון מענטשלעכן טאראראם —אלץ געהערט צו אים, ער איז דער נאפל פון דער ערד—אלע וועלן זיך ציען צו אים, דער געוועלטיקער פון דער ערד.

די שעה׳ן האבן שנעל געמעקט דעם הייסן טאג. די זון אן איבערגעגליטע מיט הייסן פייער האט זיך געזעצט אלץ נידעריקער פאמעלעכער ארומגעכאפט מיט א העלישן פלאם דעם גאנצן שטח, די צענדליקער דונאם ערד, וואו קופעס ארבעטער זענען געווען צעוואר־פן דא און דארט, די שארפע אויסגעריבענע שטאלענע מעדרן האבן געפינקלט מיט שטיקער זון, מיט פייערדיקן בליץ.

יונגינקע אראנזש-פלאנצן קאקעטירן מיט זייער זאפטיקן גרין צעצויגן אין לאנגע סימעטרישע שורות איבערן פריש דורכגע־גראבענעם געלן באדן—און שוין גארן זיי נאך חיות, די יונגע ווייכע ווארצלען ציען זיך אין דער טיף, אין דער ברייט, דורשטן נאך זאפט, נאך כוחות.

די זון ליגט אויף נאקנס, אויף פלייצעס איינגעבויגענע פון מידער ארבעט—און מעלמאן איז אויך איינער פון די—גראבט ארום בהרחבה טעלערס ארום די יונגע פלאנצן. פון איין פלאנץ צום צווייטן ציען זיך דורכגעגראבענע רינעס, און דאס וואסער שטראמט פון ערד־טיפענישן, געטריבען פון א מעכטיקן דינאמא, שטראמט דורך דיקע רערן, פלייצט אריין אין די רינעס, שלענגלט זיך און נעמט ארום די פלאנצן פון איינעם צום צווייטן, פון צווייטן צום דריטן, ביז דאס כאפט ארום אלץ און אלעמען. א ריזיקער שטח, און דאס וואסער קרייזלט זיך אין רונגען, אין געדרייטע ליניעס, לעקט מיט נאסער פרישקייט יונגן, גרינעם פלאנץ.

און די זון איז א פרייע שותפטע צום וואסער־גאפליסטער, שטראמט מיט ווארעמען גאלד, מיט בליאסקעדיקן פייער.

מעלמאנען האט זיך אנגעלענט אן העטל פונם מעדר און זיינע אויערן האבן פארנומען א שטיל געזאנג, וואס האט זיך געטראגן פון א יעדער ווינקל, פון יעדן שפאן ערד. די ערד לעבט, עס שפארט פון איר א פרייד, די פרייד ווייסט נישט פון יחיד—זי געהערט אלעמען, דאס רויע ערד־לעבן ווייסט נישט פון גרעניצן, ווייסט נישט פון נישט באפרידיקטע הערצער: עס ווייס אויך נישט, אז ביי מעלמאנען לעשט זיך איצט דער צעשטרויסער ארבעטס־טאג, א טונקעלע מוזיק ציטערט אין זיינע בלוטן, עס נאגט אזוי שטיל אן ווערטער, אין זיינע אויפגעוואכטע מחשבות האט אויפגעבליצט: אסתר.

ער האט זיך ארומגעזען, אז דעם גאנצן כוח וואס ער האט אויסגעלאדן היינטיקן טאג האט ער אוועקגעגעבן פאר אן אנדערן—נישט פאר זיך. יעדן טאג איז ער מקריב כוח, פאר וועמען?—די ערד איז דאך אזוי ברייט, אן גרעניצן—צו קען ער אויך נישט אפטיילן פאר זיך א חלק ערד? ער וועט זיין נעסט בויען, בשותפות מיט אסתר'ן וואכן איבער דעם...

דאס וואסער האט אלץ ווייטער און מערער געצירקלט זיך אין רונדן, געגאסן זיך איינס איז צווייטן, אנגעטרונקענע יונגע פלאנצן. זיי איז נישט קיין נפקה מינה וועמען זיי געהערן: צו דעם פארטראכטן מעלמאנען, וואס גראבט אוועק מעכאניש די פארשטעלטע גרודעס ערד—דאס וואסער זאל פריי קענען שטראמען זיין וועג, צו דעם ד״ר תפוחי וואס זיצט איצט א מידער מיט זיין פרוי אויף א באנק און קוקט צוצי דער וווּנדערלעכער סימפאניע פון צעשפילטע וואסערן איבער זיין באדן. דאס וואסער טרינקט אן זיינע פלאנצונגען. זיינע גלידער זינגען פאר פרייד, ער וואלט זיך נישט געשעמט פאר מענטשן, וואלט ער איצט ארומגענומען זיין טאמארען און אויסגעקושט אלע גלידער. זי אליין פילט אויך אזא פרייד, אירע וואסערדיקע גרויע אויגן האבן איצט א מאדנעם גלאנץ באקומען—דעם גלאנץ פון דער מידער, פארגייענדיקער זון. די יונגע פלאנצן קרעפטיקן זיך מיט יעדער רגע, טרינקען זיך אן מיט פרישן וואסער. זיי געהערן קיינעם נישט — זיי געהערן אלעמען—דער וועלט, דער זון וואס וואכט איבער זיי אייביק.

בילדלעך

אהרן קאווע | חיפה.

דער שומר דערציילט.

דאס נאכטמאל איז געווען בסך הכל א ביסל שיטערע זופ מיט שווארץ היימיש שמעקעדיק ברויט, נאר לויטן פריילעכן געפילדער אין גרויסן עס־צימער קען מען מיינען, ווער ווייסט וואס אזוינס האט מען דא געגעסן. ביים טיש אין סאמע ווינקל קלייבט מען זיך צונויף אויסהערן די געשיכטן פונעם אלטן אמאליקן שומר מיטן צעקנייטשטן פנים און שטערן, מיטן גאלדענעם אפשיין פון די צוויי פרעמדע פאדערשטע ציין אויף די ליפן. א פאר צייגענע הויזן, א זעלנעריש רעקל מיט העלע פלעקן אויפן ארט פון די שליפעס, דאס היטל אויף אן אויער אנגערוקט—דאס איז זיין הלבשה, נאר מיט די שטיוועלעך זיינע איז ער אן אויסנאם: שטענדיק גאנצע, שטענדיק אפגעפוצטע מיט האלב־דאמען־קנאפעל, אפילו דער ראנד פון די זוילן גלאנצט. פון וואנען נעמט ער זיי, אט די שטיוועלעך זאגט מיר?

ביז ער וועט אנהייבן דארף נאך אביסל געדויערן, ער ווארט ס'זאל שטילער ווערן און דרייט זיך ארום איבערן עס צימער שווייגנדיק וויכטיק. זיין ארט ווארט אויף אים, און אז ער גייט צו הייבן זיך הברה פון די ערטער, בויגן זיך איבער טיש, אז מע זעט אים נישט ארויס, און ער שארט אוועק די ברעקלעך און נעמט דערציילן.

יעדער נייע געשיכטע קומט אויס ווי א המשך פון די פריערדיקע און מיט איין נוסח הייבן אלע זיך אן. דאס האט געטראפן מיט יארן צוריק ווען מען האט נישט געטארט פון שטוב ארויסטרעטן מיט ליידיקע קעשענעס. אין יעדער געשיכטע איז ער אליין פארמישט. צו ס'ווערט דערציילט וועגן אן אומגעריכטן גאס־רעגען צו וועגן אן אנפאל, נאר תמיד ווערט ער נצול על פי נס. דער לוקס זשוזשעט צו דערביי מיט צושטימונג. „דערציייל, דערצייל, אינדרויסן איז סיי ווי קאלט, ווינטיק, ס'נעמט זיך פריש אויף רעגען און גיין שלאפן איז נאך צייט". אז איין געשיכטע ענדיקט זיך פרי ווארפט איינער פון דער חברה א בליק צום באלעבאטישן זייגער, וואס הענגט רחבותדיק אויף דער הילצערנער וואנט: „נאך צייט", און ער לאזט זיך לאנג נישט בעטן. ער אליין איז אויך צעהיצט. טראגט זיך דעמאלט זיין קול אין שטיל געווארענעם הלל גלאטיק ווי א ברייטער טייך קעגן א זומערדיקער נאכמיטאג זון, און ער באמאלט די געשעענישן מיט זיין דערוואַרימטער פאנטאזיע.

צווישן די צוהערער שטייט א בעסאראבער פאר־פאלק, וואס פירן זיך שטענדיק ארום האנט און האנט, איר קאפ אנגעלענט אויף זיין אקסעל, זיינע קלוגע בליקן זענען אנגעשטעלט אויפן דערציילער מיט א קאפּעטשקע ביטול וואס זאל הייסן: אז דאס אלץ זאל זיין אמת בין איך נישט ערב, נאר אזוי ווי דער ווינט לייגט־איין וועלטן, דאס געצעלט רייסט זיך פון די שטריק קוים איינצוזיצן, און צו דערציילן האסטו טאקע טאלאנט, וועלן מיר שוין הארכן. זי ווידער האט גראד אזעלכע אויגן וואס זענען גרייט זיך וואונדערן איבער יעדער קליינקייט. דער סוועטער ליגט ביי איר אויף דער פלייצע, די ארבל ארום האלז פארבונדן, און אז ס'בלייבט אן אפן שטיקל האלז וואַרעמט זי עס מיט דער האנט. אינמיטן דערציילן ווען דער שומר בלייבט א רגע שטיל א פעטן שפיי צו טאן אונטערן טיש ארונטער, הייבט זי אויף דעם קאפ צום מאנס פנים.

אמת, דו וואלסט אויך נישט קיין מורא געהאט, א יא נייין? און אט איז שוין דער שומר גאר ווייט פארפארן.

„און דער וועג ביז צום צווייטן דארף איז געווען, ווי זאל איך אייך אויסמאלן, א קארגע פינף קילאמעטער. נאר אין אינמיטן האב איך באדארפט דורכשנײַדן א וועלדל, און ווי איך קום נאר אריין ווערט טונקל, כאטש צו נאכט איז נאך ווייט. געמיינט האב איך, אפשר צוליב די ביימער, און באלד נעמט א שטארקער ווינט בלאזן, ס'הייבט אן רוישן, די צווייגן ווארפן זיך איינע אויף די אנדערע מיט אזא רוגזה. קלאפן איינס ביים צווייטן די בלעטער אפ, ארעגן גרייט זיך און גרויסע טראפנס הייבן אן פאלן. איך האב זיך פארשטעקט אונטער א געדיכטן בוים, געקוקט אויף די בליצן וואס האבן אלע מאל א לייכט געטאן אויף די שפיצן ביימער מיט אזא טרויעריקן טאג־ליכט, און דער רעגן פאלט. איך ווער דורכגעווייקט, ס'נעמט מיך שוידערן. נאר א שטארקער רעגן געדויערט נישט לאנג. ס'האט אנגעהויבן צוריק ליכטיק ווערן, עפּעס ווי פארטאג און פייגעלעך האבן זיך דערוועקט מיט געזאנג, פון די בלעטער האט נאך געטריפט, דער ווינט האט פון זיי ס'וואסער אפגעשאקלט, איך האב זיך גענומען גרייטן אין וועג אריין, פלוצים דערהער איך אונטער זיך א שנעלן געדרויש, איידער וואס ווען, ליג איך א געבונדענער און צוויי פארמאסקירטע אראבער, אדער אפשר טערקן. באזוכן מיך, פארן געלד וואס כ'האב.

נישט געהאט האב איך זיך ווינציק געשראקן. פאר איין זאך האב איך טאקע יא מורא געהאט: פאר מיין רעוואלווער. ער איז געווען געלאדן, א דריק און פארטיק. נאר או סגעלאזט האט זיך אנדערש. ווי נאר זיי האבן אים פון קעשענע ארויסגענומען זענען זיי געבליבן שטיין דערשראקן, איינער האט עס דעם צווייטן איבערגעבן און יענער האט עס בלויז מיט די שפיץ פינגער גענומען. כאטש כ'בין דעמאלט געווען אין אזא לאגע האט זיך מיך געגלוסט צו שמייכלען, דערקענט האב איך שוין, אז זיי וועלן דערמיט מיר גאר נישט טון, זיי האבן דערפאר מורא אימת מות. פאמעלך האבן זיי אים אויף דער ערד אנידערגעלייגט און זענען פארשוואונדן. דעמאלט ערשט האב איך זיך ארומגעזען, אז ס'איז נישט גוט, אויפבינדן די שטריק איז אוממעגלעך, און דא ווערט שוין אוף אן אמת פינצטער".

די טיר פון עס־צימער האט זיך געעפנט און איבערן אנגעאנגענעם שטיין צוריק געפאלן גיך און מיט א קנאק. דער חצרן איז אריינגעקומען און דערמאנט דעם פארכישופטן רעדל, אז ס'איז שוין שפעט.

חברה שלאפן! כ'לעש אויס דעם לוקס!

דער דערציילער איז געבליבן זיצן געפלעפט, א שטייגער ווי

דער שווארץ קינסטלער ווען אינמיטן דער ווינדערלעכער ארבעט קומט אן א פרישער און זעט, אז ס'איז נאר אויגן־פארבלענדעניש. „מארגן איז אויך א נאכט", שטאמלט ער אויס, זענען די צוהערער אויפגעשטאנען, ווער אויפן מעכאנישן ברויט־מעסער אפגעשניטן א שטיקל ברויט און ווער סתם אזוי אוועקגעגאנגען.

דער דערציילער האט ארומגעשפאנט איינער אליין אינעם ליידיקן צימער, די איינגעשלאפענע פיס זאלן זיך צוגיין, ער האט א קוק געטון אין דער ליסטע, צו וואסער ארבעט ער איז פארשריבן אויף מארגן, און פון אומצופרידנהייט א הויכן שפיי געטון מיט פארדראס: „ס'זאל עס זיין פאר וועמען א ווארט אויסצורעדן", ער איז ארויס אינדרויסן, אפשר וועט ער טרעפן דעם שומר כאפן א שטיקעל שמועס. אונטער דער טיר האט ער באגעגנט דאס בעסאראבער פאר פאלק, זיי האבן אים אפגעשטעלט.

און ווער האט דיר די שטריק אויפגעבונדן?

וואס די שטריק?... מארגן וועט איר וויסן.

לייבל חיין | חיפה

דער תושב

איז נאך געווען אין דער סאראיא דער אלטער סדר, האט אבו־כאמודא באהאלטן זיין עלטער אין דעם ים פאלדן און קנייטשן פון די ברייטע הויזן, אין דער טיף פון זיין אלטן קאפטן, דעם פנים פלעגט ער טאג איין טאג אויסראזירן. די שטאלצע וואנצן צופארבן—און דעם תרבוש 2 מאל א חודש פרעסן ביים פאריקמאכער, פלעגט אבו־כאמודא שטאלץ מארשירן פון צימער צו צימער — פון טיש צו טיש, ער האט געקענט זיינע פקידים—און זיינע פקידים האבן אים געקענט. פאר די 44 יאר צייט וואס ער האט געדינט אין דער סאראיא—האט ער אויסגעלערנט די שפראך פון די גלעקלעך און זיצנדיק אויף זיין אויסגעבעטער קעסטל אין ווינקל פון קארידאר ביי א דרימל — פלעגט ער ביי יעדער קלונג אויפשפרינגען, ער פלעגט ניט גיין נאכן קלונג פון גלעקל, ניין, נאר אנציען זיין פנים, א וויש טאן די וואנצן, און פארשטיין —אז אט דער קלונג הייסט „טינט"—נעמט ער דעם ליימענעם קרוג טינט און שווימט אריין מיט נויג אין צימער—אדער דער קלונג הייסט „קאווע" לופט ער צו צו די קוילן אויפן פייער־טאפ־און פילט אן א טעפעלע קאווע—און אז 3-2 גלעקלעך קלינגען מיט אמאל—גייט ער פון צימער צו צימער— נעמט ער אויף די בריוו—גיט א וויש די וואנצן גלייכט אויס זיין פולן גוף — גיט א הוסט—און שטיל ווי א שטן שארט ער זיך אריין צום קיימאקאם אין אפארטאמענט—פארנויגט זיך ביז דער ערד ווארט אויף א ווײַלע, און מיט יראת הכבוד אויף די שפיץ פינגער—צעטראגט ער די געחתמעטע בריוו צוריק איבער די צימערן.

געוואוינט האט ער אין א ירושה שטיבל אויפן ברעג ים ניט ווייט פון אלטן לייכט טורעם — פלעגט ער מוזן נאך דער ארבעט פארביי גיין די גאנצע שטאדט — האבן אים אלע געקענט, האבן אים אלע גאסן געטיילט כבוד ביד רחבה,—פול מיט ווירדע און שטאלץ פלעגט ער סאפענדיק גיין מיט א פאריסענע קאפ צו זיין ציכטיקער היים.

זיינען געקומען די „אינגליז" און איינגעפירט נייע סדרים, מיט נייע גלעקלעך — עפעס א מירת־המשונדיקע קונץ האבן די „אינגליז" איינגעפירט: קנעפלעך אין די טישן — און א פארטרעט מיט נומערלעך אונטער א גלאז האט מען אויפן וואנט אויפגעהאנגען,—אט קלינגט און אונטערן גלאז שפרינגט ארויס א נומער — — —אבו כאמודא ווייס ניט דעם סוד פון נומער—און קען ניט די שפראך פון אינגליזישן גלעקל...

נאייעף אל כאנא א יונגער שרייבער פון צייטונגען — האט מער ווי 5 וואכן צייט געשוויצט און געשריען און זיך געבייזערט און געמוסרט אלץ בכדי דעם מכובדיקן אבו־כאמודען אויסצולערנען דעם סוד פון די ציפערן—אבער אומזיסט! און עס האט זיך אנגעפאנגען דער גהינום: ס'הילכן די גלעקלעך—און די נומערן שפרינגען אונטרן גלאז—אבו־כאמודא לויפט פון צימער צו צימער רופט מען אין „5"־גייט ער אין 2־רופט מען אין „2" גייט ער אין 7— די פקידים ברומען און זידלען און דאס ערגסטע דער קיימיקאם אליין קלינגט ער 4—3 מאל כסדר און אבו־כאמודא צו זיין בושה און חרפה שלאגט זיך אין אלע צימערן — און ווייסט ניט — אז דער מ'אלמע אליין רופט!

האט זיך אבו־כאמודא אפגעלאזן, אויפגעהערט זיך ראזירן, דעם תרבוש אפשר 3 חדשים ניט געפרעסט, דער קאפטאן פארלאזן, די צעפאלדעוועטע הויזן פארשמוצט, די שיכלעך פארשטויבט—כסדר פארשוויצט—און צום אומגליק האט אים גענומען ציטערן די רעכטע האנט—גיסט ער טינט—און פארגיסט אויפן טיש...

שווערע ביטערע צייטן געקומען! און די גאנצע גאס ווייס שוין פון זיין אומגליק — שאקלט מען מיט מיטלייד צו מיט די קעפ.

איז געקומען א אומגליקלעכער טאג; א באפעל אז אבו־כאמודא מוז ביי דער ארבעט גיין אין א ספעציעלן אוניפארם, א פאר שמאלע פרענדזשישע הייזן א קורצן איינגן ראק־הייַנט א באראשקענע היטל---

א גאנצע נאכט האט אבו־כאמודא זיך געווארפן אויפן געלעגער און מיט אנ'אויג ניט צוגעטאן־צומארגן האט ער מיט מאטערניש אנגעצויגן דעם פארשאלטענעם אוניפארם און מיט דער בושה פון אנ'אדם נאקעטן מענטשן, פארטאג, זיך אוועקגעשלענדערט צו דעם סאראיא. אבו־כאמודא שטייט געבראכן ביי דעם הויפט איינגאנג. אט קומען די פקידים־די עלטערע שאקלען מיט די קעפ,־ אנאלטער פקיד פארלירט א טרער־די יונגע פארסקען אויס מיט א הילכיקן געלעכטער:

אבו־כאמודא־ שוף אבו־כאמודא־איגנליז! בחיית אללא! א לעבעדיקער איינגלענדער...

דער טאג האט זיך געצויגן ווי א יאר, די באראשקענע היטל איז געלעגן ווי א שטיין אויפן קאפ, דער איינגער ראק האט געפרעסט און געווארגן דעם גוף ווי אן אייזערנער קארסעט, הייַנט די הויזן ־ אך...

ענדלעך האט געקלונגען די 2־טע שעה נאכמיטיק, די פקידים האבן זיך געאיילט אהיים, אלע האבן פארגעסן אן אלטן אבו כאמודא, אבו־כאמודא, האט אבגעאטעמט פאנאנדערגעשפילעט דעם ראק, און מיט זיינע ציטערדיקע הענט אוועק צורוימען די צימערן פון סאראיא, אבו־כאמודא האט זיך באמיט אז די ארבעט זאל דויערן וואס לייַנגער־כדי צו טונקל אהיים גיין־כדי די גאס זאל זיין פינסטערע בושה ניט זען־אבער 4 א זייגער איז אלץ געוען פארטיק, ער האט געשלאסן די טירן, גענומען דעם גרויסן בונט שליסלען און ארויס אין גאס.

די שטאדט האט א גאנצן טאג גערעדט פון אבו־כאמודאס אוניפארם, נייגעריקע לײדיקגייער האבן מיט אומגעדולד אפגעווארט דעם נאכמיטאג, כדי מיט די אויגן אנצוקוקן דעם משונהדיקן אוניפארם פון אלטן אבו־כאמודאן---אט, גייט ער איינגעבראכן מיט אראפגעלאזענע ציטעריקע הענט, איין האנט האלט צו דעם בונט שליסלען און די צווייטע, די וואס ציטערע ויפט לארום איבער די קנעפ פון ראק---

סאלעם־אלייקום אבו־כאמודא־ סאלעם־אלייקום־שטעכן אים ווערטער ווי מעסער אין גהערן־ ־אבו כאמודא קלייבט צונויף די לעצטע קרעפטן און פרובירט גיכער גיין־גיין לויפן־לויפן־אדער די ווייסע הויזן.,. פארכאפט אים דער אטעם, די גאס נעמט זיך דרייען וויא א ראד פון א וואגן־ער בלייבט שטיין פארגליווערט ווי א שטיין־גיט זיך א שאקל אהער און הין־און פאלט ווי אסנאפ אויפן פלאסטער פון גאס,

לאנג לאנג האט מען אים געמינטערט, א היים געטראגן, בלוט געלאזן, פיאווקעס צום קארק געשטעלט, פארשיידענע קרייטעכצער געקאכט־ס'האט גארנישט געהאלפן, אבו־כאמודא איז געווארן געליימט אין האלבן גוף און פונקט ווי ער איז אפגעזעסן 44 יאר אויף זיין אויסגעבעטן בינקל אין דער סאראיא־אזוי זיצט ער איצט אויפן טרעפ פון מעטשעט מיט א בלעכענעם העמערל אין האנט—און קוקט מיט זיין פארגליווערט אויג אין טיפן ווייט פון גאס

ש. לאקס | תל אביב

אריינגעפאלן

ליימיקע קנופן ערד זענען געווען צעווארפן איבער דער פלאך. דא און דארט האבן די קנופן זיך געבערגלט, זיך געהויקערט א הארב ארויף א הארב אראפ, פארווארפענדיק א טאל איבער א טאל, און אין די טאלן, וואו ס'האט זיך געקאלערט א שמאלער טרוקענער פאס ווי אן אויסגעטרעטענער וועג־האט זיך ארויסגעהיבן א בנין.

פון דער נאענט האט דער בנין דערמאנט א גרויסן טויבן־שלאק דער שינדל-דאך, די שמאלע פענסטער ווי עפענונגען האבן צוגעגעבן דעם הויז אומהיימלעכקייט, ווי עס וואלט שוין יאהרן געשטאנען. פארלאזט דאס הויז האט זיך געטונקן אין בייטן גריגס און שרונטן יונגע פלאנצן, א פארקאן האט ארומגעגארטלט די פלאנצן—אפגענש'ניטן דעם שטיק שפע פון דער ליימיקער ערד.

גארדאן, א גרויער, א נישט־באוועגלעכער מיט א רויטלעך אנגעקרעפט פנים, האט זיך אפגעקייקלט פון הינטערן פארקאן. גייענדיק האט ער געשיקט זיין בויך פאראויס מיט אזא חשיבות, ווי א מעוברת וואס האלט ביי איר ערשטלינג. ער האט ארויסגעלייגט פון דער האנט א צייניקע גראבליע, נישט צופרידן א קוק געטון אויף זיין הילוך, אויף די פארבלאטיקטע סאנדאלן. ער האט אראפגענומען זיין ברייטן שטרוי־קאפעליוש ווי א זון שירם, א גלעט געטון דעם ווייסן קנופ האר און געווישט די ריטשקעלעך שווייס, וואס האבן זיך געשנירט איבערן שטערן, איבערן האלז, מיט איין קער האט ער ארומגענומען דעם גאנצן שטח. דאס אויג האט אויפגעזוכט א שטיין, וואו זיך צוזעצן. גארדאן האט זיך א בויג געטון, געוואלט צו־קייקלען דעם שטיין און דערפילט אזא משא איבערן חוט־השדרה, ווי דער גוף וואלט זיך געהאלטן ביים איבערברעכן, וואלט נישט אויסגעהאלטן דעם זעכציקיעריקן עלטער.

ער האט זיך אנגעשפארט אן א פארקאן און געקוקט ווי דער שאג צאנקט אויס. פלאמיקע שטיקער זון האבן זיך געקילט, זיך געלאשן און פארטרונקן די אויפגעשאסענע בערג ארום, פון א זייטיקע סטעזשקע איז אנגעריטן א מילכיקער, א צעוואקסענער יונג אויף אן אייזעלע, וואס איז געווען בעהאנגען פון ביידע זייטן מיט בלעכערנע קאנען. פארן פארקאן האט דאס אייזעלע זיך פארהאלטן. דער מילכיקער איז אראפגעשפרונגען – געבליבן שטיין מיט א פאר פלייצעס, אויס־געהאקטע ווי ווענט. ער האט א הויב געטון א קווארט, גרייט אנצו־מעסטן די מילך, און פון דערוויטנס זיך באגריסט:

—שלום, מיסטער גארדאן!

—שלום, חלוץ—איז דער אלטער אים אנטקעגן געגאנגען— ארבעטסט? צעפירסט אלץ די מילך?

—א ברירה האט מען? – האט דער יונג געשמייכלט—אבי מען זיצט אין ארץ ישראל.

—ווען איך האב דיינע יארן און דיינע הענט וואלט איך דא נישט געזעסן האט גארדאן געכאפט התפעלות פון דעם יונגס מוס־קולן, פון זיין קארק, זיין געשטעל—אין קאליפארניע וואלט איך געפארן.

—וואס וואלט איך דארט געמאכט מיסטער?

—אזא באי ווי דו האט קיין צרות נישט... – האבן די אויגן ביים אלטן גענומען בלישטשען – וואלסט געקענט מאכן א שענערן לעבן ווען דו ארבעטסט ביי א פארמער וואלסט דו נאך אפגעשפארט פון די „ווייזדשעס" און זיך ארויפגעארבעט, וויפל פארדינסטו דען דא א וואך? קענסט אויסהאלטן א ווייב?

—ניין.

—זעסטו! – האט גארדאן פארלייגט זיינע קורצע הענט אויף א הינטער—ארץ ישראל איז א לאנד פון שנארערס און מוראשקעס... דיך, א חלוץ, טשעפעט מען נישט, אבער אז מען טרעפט מיך, אן אמעריקאנער, וואלט מען בא מיר גלייך די בעבעכעס ארויסגענומען... גיב זיין! נאר גיב! בויט מען אין ירושלים א בית יתומים—רייסט מען דיר אפ די פאלעס, דארף מען אין תל־אביב פארטיק מאכן א מושב זקנים, א „סקול"— קומט מען נאך נדבות, איצט די מוראשקעס? זיי פילן דאך אן אלע שאפעס, פרעסן דיך לעבעדיקערהייט...

דער מילכיקער האט געזען, אז דער אלטער אמעריקאנער איז היינט אנגעדרודלט. עפעס קוועטשט אים אונטערן נאפל, מסתמא

איז ער די נאכט שלעכט געשלאפן, אדער דאס ווייב איז געפארן אין שטאט אריין מאכן א נייעם איינקויף, ער איז זיכער געווען אז דער אלטער קען אים אזוי אפהאלטן ביזן אוונט און ווען ער טרעפט נישט גראד אים, קען ער זיך אראפרעדן פאר די שטיינער אויך. דער יונג האט אראפגעבונדן פון אייזל מיט איין האנט א קאן מילך, אין דער צווייטער א כאפ געטון די קווארט און אונטערגעטראגן גלייך אין פנים אריין.

—וויפיל אריינגיסן?

—כדארף נישט היינט! —האט גארדאן זיך געבייזערט—נישטא ווער עס זאל טרינקען! אז די באלאבאסטע איז אין רום נישטא, דארף מען קיין מילך נישט. כדארף קיין פוטער, קיין קעז אויך נישט. כ'דארף גארנישט!

דער מילכיקער האט נישט אויסגעהערט דעם אלטנס געשרייען ער האט זיך ארויפגעזעצט אויפן אייזל' גענומען אפרייטן. און אז דאס אייזעלע איז שוין געווען אפגעלאפן עטלעכע צענדליק טריט האט דער יונג צוריק אויסגעדרייט דעם קאפ אין דער זייט פון גארדאנען און הויך געלאכט.

—כהאב זי געזען אין גאראזש.

—וועמען?

—אייער מיסעס!

—הא? איז דאס קול ביים אלטן געבליבן שטעקן אין גארגל. ער האט נאכגעשיקט דעם יונג א קללה, דערנאך אשאר געטון פון זיך אלץ, ווי עפעס וואלט אים געשטאנען אין וועג, און מיט צענומענע הענט ווי א א צעפליגלטער האט ער זיך געלאזט מיט דער סטעזשקע צום גאראזש.

גארדאן איז געווען אויסגעשעפט. נישט דאס ערשטע מאל, ווי דאס ווייב מאכט אים „טראבל". ער איז זיכער געווען, אז ווען זי וועט אים צוויי מאל אפשפילן אזא חתונה, קריגט ער א הארץ־שלאק פאר דעם יאר וואס ער האט חתונה געהאט, האט ער שיער נישט געפטרט דאס געזונט. צו דעם האט ער אויף דער עלטער זיך איינ־געריסן מיט די קינדער, פארלאזט אמעריקע און געקומען אהער חתונה האבן מיט א „פאלעסטינערקע" זי זאל צעשלאגן זיין געלט.. ווען ער ווייס דאס פריער, וואלט זיין פוס דא נישט אראפגעטרעטן. ער וואלט ווייטער געלעבט אליין, וואלט געווען באלעבאס איבער זיך און געזען דער טאלער זאל זיך דאפלען.

ווי נאר ער איז אראפ פון שיף, האבן שדכנים גענומען אפ־שלאגן די טירן פון האטעל. ער האט געטריבן פון זיך די „קאמענ־דיאנטן", ד"ה ארץ־ישראל־יידעלעך, אליין אנגעהויבן קומען צווישן אמעריקאנער און זיך פארטרויט פאר זיי, וועמען ער מיינט; א פרומע א אפגעהיטענע' זאל נישט גיין אויף שטאלצן. און ווען לאנדסלייט האבן אים אונטערגעטראגן עפעס פאסיקס, א היימישע גרושה, מיטל־יאריק, נישט קיין אויסברענגערן, האט ער באשלאסן מיט איר חתונה צו האבן, ווייזן זיינע שנורס אין אמעריקע, אז ער איז נישט אנגעוויזן אויף זיי, ער קען זיך אליין צוריק אויפשטעלן אהיים. גלייך נאך דער חופה האט ער דעם נייעם ווייבל אפגעשריבן זעקס הונדערט פונט. ער האט אויסגעבויט א „רום" הינטער „רמת־גן" וואו ס'איז נישטא קיין טומל און געהאפט אזוי אויסצולעבן זיין עלטער אין ארץ־ישראל.

אין א חודש ארום האט גארדאן זיך ארומגעזען, אז ער האט געפאקט א שלאק. מיט יעדן טאג האט דאס טשעק-ביכל, וואס ער האט באשטימט פאר דער הויז-ווירטשאפט, גענומען איינדארן. די הוצאות זענען געווארן אלץ גרעסער. דא האט זי געקויפט א נייע טואלעט איינריכטונג, א קריסטאלענע קאנדעליאברע, דא געטוישט דאס מעבל אין שפייז צימער און פונקט ווי זי האט פריער צוגעזאגט זיך צו באנוגענען מיט דאס ווינציקסטע, אזוי האט איצט געזוכט וואס מער אויסצוברענגען, טראכטנדיק, אז סיי ווי וועט זי אים איבער־לעבן, וועט זי'א אלץ ירשענען. גארדאן איז ארומגעגאנגען אין איין שרעק, דאס ווייב זאל אים ניט אפסמען. ער האט געטראכט ביי דער ערשטער געלעגנהייט זי צו שלאגן פאר א כפרה, זיכער געוועזן אבער, אז ער וועט פאר דעם „פלעזשור" טייער באצאלן, און ער האט זיך ניט געקענט קיין עצה געבן.

גארדאן האט געשפאנט גיכער. א רויט שטיק זון ווי א פאר־לאפן אויג האט זיך געקאלערט הינטער די בערג. דאס פינצטער־ניש האט זיך געשפרייט און צוגעדעקט די פלאכע שרונטן בלומען, די יונגע פרדסים. שפריצערס ווי פאנטאנען האבן דרייענדיק זיך

אויטאמאטיש באוואסערט די בלומען. די פירקאנטיקע פלאכן, פאר־זייט מיט מאראנצן-ביימער, מיט שורות קוקורוזע, אויבס־האבן זיך געשפאלטן, זיך געפערטלט און אויסגעזען פון דערווייטנס ווי א קאלירטע שאך-ברעט.

צווישן די קוסטעס זענען געלעגן א בחור מיט א מיידל ארומגעהאלזט. ווי זיי וואלטן געווען צוזאמענגעקניפט. גארדאן האט געקוקט אויפן פארל, טראכטנדיק, אז מסתמא איז זי אלט צוואנציק יאר, ער—צוואנציק. ס'איז ליבע! און וואס איז ביי אים געווען? מאנקי־ביזנעס! צוזאמען מיט זיין ווייסן קאפ האט דאס ווייב אויך איבערגענומען זיין פראצע, זיין פארמעגן וואס ער האט אויפגעזאמלט פאר א האלב לעבן אין טשיקאגא.

גארדאן איז אראפ אין טאל. ער איז צוגעקומען צו א פלא־טשיק הייזל מיט א געשניצטער פאסאדע. אין פראנט איז געווען א פארמאכטע טעראסע. גארדאן האט א רוף געטון אין א אפן פענסטער:

—העלאו. גרין!

—שלום, גארדאן!—האט דורכן פענסטער זיך ארויסגעבויגן א מיטליאריקער מאן און אין א געשטרייפטן פיזשאמע-ראק מיט בלויע לאצן: וואס איז דער מער, אזוי שפעט?

—כ'גיי זוכן מיין בתולה! איז גארדאן בייז געווען וואס גרין, אן אייגענער, מאכט זיך תמ'עוואטע.

—הארי אפ!—האט גרין ליכטיק געמאכט אויף דער טעראסע —ווידער אנטלאפן?

—נאך אין באגינען איז זי געפארן אין שטאדט זוכן "פיינטערס", זיי זאלן מאלן די „רום" און ביז איצט איז איר געביין נישטא צוריק.

-גוט אויף אייך, גארדאן! איז גרין ארויס אויף דער טעראסע אין די טענים־שיך, בעת זיינע פריש־געגאלטע באקן האבן געגלאנצט הינטערן לאמפ־שיין, ווי זיי וואלטן געווען אויסגעשמירט מיט חלב— כ'וואב צו אייך שטענדיק געטענה'ט, אז איך, וואס בין מיט פופצן יאר יונגער פאר אייך, קען פירן א בחוריש לעבן, דארפט איר אויך קענען! מען דארף נאר א שטופ טון דעם יצר הרע.. נישט איינער האט זיך אזוי באנארישט אויף דער עלטער! און כ'זע נישט די גליקן בא די פארהייראטע; מיט וואס האט זי דאס אייך אזוי גענומען, די „פאלעסטינערקע"? מיט איר צניעות, צי מיט איר „קייק־באקן? שור! האט גרין זיך א פאטש געטון אין די הענט— כ'פארשטיי שוין איצט, פארוואס איר האט שטענדיק דערציילט, אז ווען זי באקט א„טשיס־קייק" איז עס א „פלעזשור" צו עסן..

—נייטיק עס באדארפט, גרין!—האט גארדאן אנגעהויבן פון דאס ניי—דרייסיק יאר האב איך געלעבט ווי א „דזיעדזשיין", געווען באלעבאס איבער זיך, געהיטן דעם טאלער. איצט קומט א פרעמדע און צעפאטשקעט מיינע געלטער... וואס ארט איר דען? זי האט אסאך געהארעוועט אויף דעם פארמעגן:

—איך אויף אייער פלאץ' וואלט איר שוין לאנג געגעבן א גט—האט גרין אים פארזיכערט.

—ווער האלט ביי א גט, ווער־האט גארדאן זיך צושריגן. זי וויל מען זאל מאכן א ברית, און ער רעדט גאר פון א גט; א מכה וועט זי ביי מיר האבן, נישט קיין ברית; זי מיינט כ'בין, א יאלד, מיינט זי? כ'האב שוין, ווער ס'זאל מיר ירשענען...

אויף גארדאנס געשרייען האט זיך געעפנט א לאדן פון א שכנות'דיק הייזל. א קאפ האט זיך ארויסגעשטעקט—זיך אייגגע־הערט. פון די הייזלעך, וואס זענען געווען פארזייט אין טאל ווי שוואמען, האבן זיך גענומען אויפפראלן טירן. שכנים האבן זיך ארויסגערוקט אויף די שוועלן און אנגעשפיצט די אויערן.

גרין האט זיך געשטיקט פון געלעכטער. ער האט געטראכט, אז ביי גארדאנען אין הויז איז א „מאווי", וואו דער מאן איז אן „עקטער", דאס ווייב—א „סטאר" און ווען ס'זאל נאך זיין א קינד אין שטוב וואלט עס געווען דאס „פובליק". ער האט זיך א קער געטון,

—גייט אהיים גארדאן און באשליסט, וואס איר האט צו טון, אדער זיך גטן... און אז סוועט זיך מאכן מיט דער צייט א ברית— איז אויך ניט קיין מאלער... אדרבא! סוועט זיין מיט וואס צו פאר־טרייבן די צרות... אבי עפעס ארץ־ישראל'דיקעס, א„צאברע"! האט גרין זיך צעלאכט עם־הארציש—איר גארדאן דארפט אבער אויך אין דעם א חלק האבן.. כ'מיין, אז א ווייב שפארט זיך דוקא איין א ברית, און דער מאן וויל נישט, קען זי עס אמאל באשטעלן ביי א פרעמדן...

גארדאן איז בייז געווען' וואס גרין טרייבט שפאס רעדט ניבול פה, בעת ער, גארדאן, עסט זיך פון קרענקעניש. ער האט זיך אויסגעדרייט און אים אפגעזעגנט!

—שלום גרין!

—גוד באי, גארדאן! מארגן, מיט א בעסער געמיט!

גארדאן איז ארויף אויף דער סטעזשקע און געשניטן צום גאראזש. איצט—האט ער געטראכט – וועט ער א סוף מאכן! אהין אדער אהער! און אז ער וועט זי נישט פאקן אויפן וועג, וועט ער צוריק גיין, ווארטן אויף איר אין דער היים. גארדאן איז מיד גע־ווארן, ער האט זיך אפגעשטעלט פאר בושה, שוין א מאך געטאן מיט דער האנט, ווי ער וואלט זיך געגרייט צוריק גיין און מיט אמאל דערהערט ווייכע טריט. ער האט געזען ווי זיין ווייב, א בעלייבטע, א פולע, גייט אים אנטקעגן, ווי א קראנקע קו, און ער איז געבליבן שטיין:

—חוה!

— יא' מציאה מיינע! —איז ס'ווייב, אין א לאנג קלייד מיט א שלעפ, איבער די אקסלען—א קורצע פעלערינע, אים אנגעפארן מיט מענה־לשון—ווי לאזט עס א מאנסביל איבער ביינאכט א פאר־מעגן אויף הפקר און שפאצירט זיך אויפן כביש?

—האסט מיך דען צוגענומען פאר א שומר? האט זיך געמאכט הארץ גארדאן, זי אנגעקוקט מעשה־באלעבאס און געטראכט, אז אלץ וואס זי טראגט אויף זיך, איז זיינס, געהער צו אים! יא, וואו זענען די „פיינטערס", מען האט דאך געזאלט פארבן די „רום"!

—עס גייט דיך א סך אן, „גאספאדאזש"? האבן די קעצישע אויגן ביי איר זיך אנגעצונדן—פאר דיר איז גוט ווייטער צו וואוינען אין דעם שמוציקן לאך...

—געהערט? מיין „רום" געפעלט איר נישט!—האט גארדאן געטייטלט מיטן גראבן פינגער הינטער זיך און אריינגערעדט אין חשך, ווי מענטשן וואלטן אים אויסגעהערט — אז זי האט געדינט אויף פלעצער, געוואשן דארט דעם פאל, די טרעפ, דעמאלט איז איר יא גוט געווען...

—ווער האט געדינט? האט זי גענומען פלומפלען מיט די ליפן, אז ס'האט זיך געדאכט, זי פליט אים אין פנים אריין — דו אלטער תרח! די משרתים ביי מיר האבן געהאט א שענערן אויסזען. פאר דיר איינגאנצן... דו שמעגדע מיט צימעס! בעטלער-קאפ! און אז ס'פאסט דיר ניט דער יחוס, האב איך דיר שוין טויזנט מאל געזאגט, כ'קען אויסקומען אן דיר אויך! געדענק אבער, ס'וועט דיר טייער קאסטן דער שפאס! מיינסט, האסט אגגעטראפן אויף א„וויטישע" כ'קען נאך אזעלכע צען מאנסבילן, ווי דו איבערלעבן!

זי האט א פאך געטון מיט דער פעלערינע, ווי מיט פליגלען און איז פארשוואונדן אין דער פינצטערניש. א שטומער, מיט אן אראפגעלאזטן קאפ איז גארדאן נאך איר נאכגעגאנגען, נאכגעגאנגען ווי א פערד אין צוים. ער האט געוואוסט אז ער וועט איר נישט בייקומען, אז זיין לעבן איז סיי ווי פארשפילט. ער וועט אזוי אפ־פינצטערן די רעשט יארן און א צעקניפטער פון ווייטיק, א צונויפ־געקארטשעטער האט ער זיך געלאזט מיט דער פינסטערער סטעזשקע.

מאטל וועקסלער | חיפה — ביארס

אין יעדן הויז

אין יעדן הויז, אויף יעדער טיר,
עס ווארט שוין עמיצער אויף מיר.

עס ווארט שוין עמיץ שטיל און טריי,
איך זאל נישט אומגעזען פארביי.

איז גרייט שוין אויך א ריינע בעט,
און ברויט מיט וואסער אויך צו זעט.

פון יעדן הויז א ליבער בליק,
וואס ווינשט מיר פרייד אסך און גליק.

זאל זיין געבענטש א יעדער שטיין
אוואו איך דארף פארבייצוגיין.

ווייל אומעטום, אף יעדער טיר
עס ווארט שוין עמיצער אויף מיר.

אברהם בליי | תל-אביב

א וואזאנע

—זעט סארא שיינע וואזאנע!

—די בלום מוז אודאי שטאמען פון די ווייטע לענדער, ווייל דא זעט מען דאך גארניט אזוינס?

— ביי מיין שכנה, די אויסטראליערקע, איז אויך דא אזא בלום, וואלט איר שוין געמעגט אנקוקן ווי אזוי ס'צעבליט זיך. עס איז ממש א שיין פארן אויג.

— מ'דארף דעם גיבן וואסער, עס איז דאך ווי א לעבעדיק באשעפעניש?

אזוי האבן אלע געסט געלויבט די וואזאנע, וועלכע האט זיך אין דעם קליינעם שטיבל געפילט פונקט ווי א פייגעלע אין א שטייגל. נאר אהובה, די באלעבאסטע פון הויז און בעל שמחה׳ניצע פון „יום הולדת׳, איז זיך גאר צעגאנגען פאר פרייד. עס האט איר הנאה געטאן וואס מ'לויבט אזוי שטארק אירס א זאך און פון דעם איז ס'גאנצע גערייד, פונקט ווי עמעצער פון אירע שכנות וואלט איר געזאגט, אז ס'געפעלט איר אירס א ניי קלייד. נאר מער פון אלץ האט איר טאקע הנאה געטאן וואס די רייד איז דוקא פון דער וואזאנע, ווייל דאס האט איר צוגעשיקט א מתנה פון קאלאניע לייבקע, אט דער שווארץ־הנעוודיקער, צו וועמען זי איז שוין לאנג גאר ניט גלייכגילטיק.

יאסל, דער מאן אירער, דער שטענדיק פארכמורעטער, וואס פילט זיך שטענדיק געקריוודעט למאי פארנעמט ער ניט אין זיין פראפעסיאנעלער ארגאניזאציע דעם אויבן אן, נאר דוקא יענער שמענדריק, צבי, וואס קען קיין צוויי ניט ציילן, יאסל, וואס שטענדיק עגבערט עס איס אין מוח, אז וואלט דען ניט געווען יושרדיק, אז ער, יאסל זאל זיין דער ווארט-זאגער, ער זאל האלטן די רעדעס, אלע וואלטן דאך צעזעצט געווארן פון זיינע א רעדע, און צבי, אז ער רעדט איז דאך א געלעכטער ממש, ער ווייסט דאך אפילו ניט צו מ'דארף זאגן „פאטאס" אדער „פאטום"־פירט ער גאר דאס רעדל און יאסל דארף ברעכן די פיס, ארומגיין צו־גיסמען שטייערן. אמת, ס'איז טאקע בעסער ווי צו שטיין מיט דער קעלניע און זיך בראטן אויף דער זון, אבער דאך, וואו איז יושר? פארוואס קומט דוקא צבי׳ען דאס אויבערשטע פון שטייסל?

אז יאסל האט צוגעהערט ווי די געסט לויבן אזוי די וואזאנע און צוגעקוקט ווי זיין אהובה׳טשקע שיינט פון גליק האט אים א קלאפ געטאן אין הארצן און ניט וועלנדיק ארויסווייזן וואס עס קווענטשט אים, האט ער זיך אגגערופן:

— וואס איז די שמחה אזוי מיט דער וואזאנע? גאר ניט, כ'פארשטיי נאך אין אן אייגן שטוב, אבער דא אין דעם שטיבל?

— מיילא יאסל, אן אייגן שטוב איז עפעס אנדערש און א וואזאנע אין שטוב זעסטו איז טאקע זייער א שיינע זאך, עס דערמאנט אן גערטנער און אן סעדער און אז ס'צעבליט זיך שמעקט אין שטוב א מחיה, און ווידער אמאל זאל זיין ווי דו זאגסט, מירן אנהייבן פון א וואזאנע ביז מירן דערגרייכן צו אן אייגן שטוב מיט א פרדס אפילו־האט זיך אהובה אנגענומען פאר איר וואזאנע און ניט צוגעלאזט, אז עפעס זאל געמינערט ווערן פון די לויבן, וועלכע די געסט האבן בשפע געווארפן אויפן חשבון פון דער וואזאנע.

— וואס דען? אודאי, אט דאס הייסט א פראקטישע פרוי־האט זיך א יידענע פון א זייט אפגערופן־מ'דארף נאר האבן בטחון, אז מ'הייבט אן פון קליינס, דערגרייכט מען מירטשעם צו גרויס, מ'טאר נאר ניט פליען...

אויפן טיש איז געווען אנגעשטעלט פון כל טוב: מאנדלען, צוקערלעך, אייגענע געבעקס, טייגלעך, א פאר פלעשלעך זיסער אליקאנט און אפילו בלומען אויך. די באלעבאסטע האט געשיינט פון גליק, אירע אויגן האבן קאנקורירט מיט זיך אליין און געווארפן זיך אויף אלע זייטן, קוקן און באקוקט ווערן. און באמת איז זי טאקע דאס מאל געווען שענער ווי אלע מאל, אירע באקן האבן זיך צעפלאמט ווי ביי א יונג נאאיוו מיידל, דער שרינט אויף איר קאפ האט אויסגעזען ווי א מילכיקער וועג אין א זיידענער אלעע. זי איז געווען גליקלעך וואט איר שטענדיק-בייזער מאן, וואס פארביטערט איר דאס לעבן מיט חשד און מיט אייפער, האט איר פארשאפט אט די דאזיקע שמחה פון איר געבורסטאג.

יאסל, דער מאן אירער, האט אויך איצט געקוקט מיט גרויס קנאה אויף זיין ווייבל און ניט פארגינען די פרעמדע בחורים וואס האבן הנאה פון איר איצטיקער שיינקייט.

— זעט, נעמט א ביסל ווײן, לאזט זיך ניט בעטן. יאסל, וואס זיצסטו אזוי פארלייגט די הענט אזוי ווי א גאסט, דערלאנג, זיי מכבד די געסט־האט אהובה ליבלעך זיך געווענדעט צו איר מאן.

— לחיים, לחיים באלעבאסטע?

— זאלן שטענדיק זיין שמחות. אמן.

— וויפל פעטש דארף מען עס איר איצט אויסציילן?

— מ'דארף זי דאך אופהייבן־האט א חלוץ מיט א פארברענטן פנים געזאגט.

האט זיך אהובה פון דעם נאך מער בארייטלט און יאסל האט אראפגעלאזט זיינע אויגן צו דר'ערד.

די געסט זענען געזעסן און פארזוכט פון די גוטע זאכן, די בחורים האבן פאמעלעך אויסגעליידיקט די פלעשלעך וויין און דערביי צוגעגעבן, אז זיסער וויין איז א ווייבערשער געטראנק, עס איז ניט פאר מאנספארשוינען, אט א שטייגער סאטערן איז שוין גאר אן ענין. די וואזאנע איז זיך געשטאנען אין א ברוינעם ליימענעם טאפ און אויסגעזען ווי א מומיע צו וועלכער גלויביקע בוקן זיך, דער פאטעפאן האט געשפילט צו דעם פארגעניגן פון די געסט, עלטערע ווייבער האבן געלאזט א טרער ווען יאסעלע ראזענבלאט האט זיך צעלאזט מיט זיין „אל מלא רחמים" און די יוגנט האט מיט גאפלען און לעפעלעך צוגעקלאפט צום טאקט פון „טו סטעפ" און דערביי צוגעשארט מיט די פיס אונטערן טיש. מ'האט אויך געפלוידערט פון גאר דער וועלט ביז איינציקווייז האבן די געסט זיך אויפגעהויבן פון טיש צווינשנדיק דער באלעבאסטע מיט איר מאן. מיט אמאל איז די שטוב געווארן פוסט, געבליבן זענען בלויז מאן און ווייב.

אז די געסט זענען זיך צעגאנגען און מ'האט אנגעהויבן אויפצוראמען פון טיש און שטוב, האט אהובה, א מידע, אראפגעווארפן פון זיך די ענגע נייע שיך און זיך איבערגעטאן אין א פשוט שטוב־קלייד. איז דאס איבערטאן זיך געווען ווי דער אריבערגאנג פון קודש לחול, דאס איינציקע וואס האט נאך געיומטובט איז געווען די וואזאנע אויפן פענצטער.

ערשט שפעטער, ווען דאס שטיבל האט שוין צוריקגעקראגן דעם געוויינלעכן אויסזען און מאן און ווייב האבן זיך געטראפן פנים אל פנים אויף דער סאפקע, האט זי נאך אלץ ניט אראפגענומען אירע אויגן פון דער וואזאנע. אין שטיבל האט געהערשט א טויטע שטילקייט.

— דו ווייסט וואס כ'וועל דיר זאגן, יאסל. — האט אהובה, וועלנדיק איבעררייסן די שטימונג זיך אפגערופן־מ'קען דאך טאקע אזא וואזאנע נאכדעם אין דר'ערד איבערפלאנצן, און אז מיר וועלן אריבער אויף „התישבות" קאנען מיר נאך פון איר האבן א בלום.

— מער ווי פון דער וואזאנע טראכסטו גאר ניט, מיינסט אין דער אמת'ן, אז די וואזאנע איז עפעס איי איי איי. עס איז ניט מער ווי א גאנץ פשוטע וואזאנע, אן אראביש בלום, ביי אונדז אין דער היים וואלט מען גאר אזוינס אין שטוב ניט אריינגענומען און יענער חכם דיינער, האט דיר שוין קיין בעסערע מתנה ניט געקאנט שיקן, מן הסתם האט ער אויך דאס צוגעגנבעט ביי אן אראבער.

וואס געפעלט דיר עפעס ניט יענער חכם, און וואס האט ער דיר עפעס שלעכטס געטאן?

— ווער דארף דען האבן ער זאל מיר גוטס טאן? כ'האב נאר פיינט לאבעסעס און כ'האב פיינט, אז מ'מאכט א צימעס פון יעדן גארנישט, און דו, אז מ'שיקט דיר א ציבעלע מאכסטו דערפון א וועזן פונקט ווי ס'וואלט געווען א גאנצער וויינגארטן.

— דו ביזט אזא מבין יאסעלע, אויף די זאכן פונקט ווי איך אין דיין פאליטיקע.

דא האט זיך יאסל געפילט נאך מער געקריינקט. דער מאנט מען אים פאליטיקע, אזוי זעט ער גלייך צבי׳ען־דעם פירער פון זיין ארגאניזאציע וואס ער איז עס דער פאליטיקער און יאסל

דער שטייער קלייבער, ווערט ער גלייך א צעקאכטער.

— דערפאר איז ער א מבין א גרויסער?

—אודאי איז ער א מבין, אזא יאר אויף מיר ס'ארא וואוילער בחור ער איז.

אודאי יעדער גארנישט, יעדער טויגעניכטס איז ביי דיר א וואוילער בחור, פארוואס זשע האט ער ניט קיין מוט, דער וואוילער בחור דיינער, אליין צו קומען און ניט שיקן מיט עמעצן א וואזאנע, און פארוואס קומט ער בכלל נאר ווען איך בין אין דער היים ניטא?

— אז דו ביזט נאר אלעמען חושד.

אזוי. איך בין חושד, איך האב אים אין ד'רערד, ער איז נעבעך גאט די נשמה שולדיק, דער וואוילער בחור דיינער, דער וואזאנטשיק, אזוי, נאר איך בין חושד, און דו ווייסט אפשר באלד זאגן, אז איך בין צו אים אייפערזיכטיק אויך? פשוט איך האלט זיך איין, ס'שטייט מיר ניט אן, אז ניט וואלט ער שוין פון לאנג געפלויגן ביי מיר פון אלע טרעפ, דו הערסט, זיין געביין זאל זיך דא ניט ווייזן... מעגסט עס אים זאגן...

— אז אך און ווי צו מיר אין וועמנס הענט איך בין עס אריינגעפאלן, צו יאסעלע קאצאפ. מ'האט מיר אבער פריער געווארנט: זע אהובה, קריך ניט מיט קיין געזונטע קאפ אין א קראנקער בעט, קריכסט אין א בלאטע, שפילסט זיך מיט פייער...

אז אך און ווי איז צו מיר...-איז זי מיט טרערן אין די אויגן ארויס פון שטוב און א קנאק געטאן מיט דער טיר הינטער זיך.

יאסל איז געבליבן אליין א צעמישטער, דאס בלוט האט אין אים געקאכט, איין געדאנק האט אים געעגבערט אין מח: פארוואס שטעלט זי זיך אזוי איין פאר אים? ווען ס'וואלט גאר ניט געווען, וואלט עס דאך איר אזוי ניט געארט! און פארוואס האט זי זיך מיט קיינעמס מתנות ניט אזוי געפרייט ווי מיט דער וואזאנע, אפילו מיטן גאלדענעם זייגערל וואס ער האט איר געקויפט אויך ניט, און מיט דער וואזאנע רק זי צאצקעט זיך, ניין... ווייטער קען עס אזוי ניט גיין... עס מוז אן ענדע ווערן... אזוי קען מען אים ניט גנארן...

און פארנאכט, ווען די זון איז שוין פארגאנגען און יעדער האט זיך און הויז געפארעט מיט צוגרייטן אונט-ברויט האט זיך די באליידיקטע בעל-שמחהניצע, אהובה, ארייגעשלייכט אין שטיבל מיט אן איבערגעבראכענער וואזאנע אין איין האנט און אין דער צווייטער האנט פול מיט ברוינע שערבלעך וואס זי האט צונייפגענומען אויף יענער זייט פענצטער.

ד"ר נ. ראפאלקעס | תל-אביב

שאשליק־ליטעראטור

ליטעראַרישע פאראזיטן זענען פאראן צוויי מינים. דער ערשטער מין איז דער פשוטער פלאגיאטאר, וואס נוצט אויס פרעמדע געדאנקען און אפטמאל אפילו ווערטער, ניט אנווייזנדיק דעם מקור פון זיין יניקה; וועגן אים איז א שאד א פאר ווערטער פארלירן. עס איז אבער דא א צווייטער מין, א געזעצלעכער און בכבודיקער, וואס טשעפעט זיך צו צו פרעמדע געדאנקען, באארבעט זיי און מאכט פון זיי א געקעכטס פארן עולם. דער אונטערשיד צווישן דעם פאראזיט אין דער נאטור און אין דער ליטעראטור באשטייט אין דעם, וואס דער ערשטער האט היסטאריש פארלארן זיינע פעאיקייטן צו ענטוויקלען זיך זעלבסשטענדיק, די פעאיקייטן אטראפירן זיך ביסלעכווייז אין לויף פון דער געשיכטלעכער ענטוויקלונג פון מין; דער ליטעראַרישער פאראזיט האט קיינמאל אזעלכע פעאיקייטן ניט געהאט. דער פאראזיט אין דער נאטור האט זיינע פעאיקייטן פארלארן, ווייל ער איז געווארן א פאראזיט, דער פאראזיט אין דער ליטעראטור איז געווארן א פאראזיט, ווייל ער האט קיינמאל קיינע פעאיקייטן ניט געהאט.

די ארבעט פון אזא פאראזיט איז א מין ליטעראַרישער שאשליק, פונקט ווי דער קאווקאזער (ביי אונדז דער אראבער) שטעכט אן אויפן שפיז באזונדערע שטיקלעך פלייש, וועלכע ווערן פאראייניקט נאר דורכן שפיז אויף וועלכן זיי בראטן זיך, אזוי קלייבט צונויף דער ליטעראַרישער פאראזיט פארשידענע שטיקלעך און ברעקלעך, פאראייניקט זיי מעכאניש, פלעכט זיי אבער ניט צונויף ארגאניש. איר קאנט אזא פאראזיטארע ווערק איבעררייסן אין מיטן, ווי א באנד־ווארים, און יעדער שטיקל לעבט פאר זיך.

אבער אפילו אין דער דאזיקער פאראזיטארער שאשליק ליטעראטור זענען מעגלעך געוויסע, אמת, באגרענעצטע פעאיקייטן, לכל הפחות אין דעם אויסוואל פון שטיקלעך און פרעמדע זאכן שאפן פאר זיך א סיסטעם, שאפן זיך אן אייגענע קריטישע באציאונג צו דעם שוין צונויפגעזאמלטן מאטעריאל, און געבן אן אייגענע שיטה פון צוזאמענשטעלן. דער רוב אבער פון די ליטעראַרישע פאראזיטן פון דעם מין האבן נאר איין ציל: אריינצונעמען וואס מער מאטעריאל; דעריבער כאפט מען פון טויט און פון לעבעדיק, מען פילט אן דעם בוך מיט זאכן, וואס האבן קיין שום ווערט ניט, און מען סיסטעמאטיזירט, קלאסיפיצירט דעם מאטעריאל ריין מעכאניש, אויסשליסלעך לויט אויסערלעכע סימנים.

אט זענען ביי אונדז פאר דער לעצטער צייט ארויס א פאר העברעאישע ביכער פון דעם דאזיקן טיפ.

איינס פון זיי הייסט „ספר האשה", דא איז צונויפגעקליבן געווארן אלץ, וואס האט נאר א שייכות צו דער פרוי: און דוקא איז עס אן אינטערעסאנטער פראבלעם, ספעציעל פאר אונדז מענער, פאר וועמען די פרויען־פסיכאלאגיע איז א היסטאריש געהיימניס. זענען אבער אין בוך סענטענצן פון פרויען איבער פרויען זייער ווייניק. דערפאר אבער וועט איר געפינען אין בוך אלץ, וואס רבנים דיינים, צדיקים, מענכן, שרייבער גרויסע, קליינע און פיצינקע האב וואו ניט וואו געזאגט וועגן פרויען, קיין שום קריטישע באציאונג צום געזאגטן, קיין שום אנווייז, וואו און ווען איז די מיינונג ארויסגעזאגט געווארן, צו איז זי א פועל־יוצא פון א לאנגן און ערנסטן דורכטראכטן, צו איז זי אפשר א מאל פשוט א צופעליק ווארט, געזאגט אין לויף פון דער ערציילונג, אדער אפשר סתם א „פליטת הקולמוס"

אט נעמט למשל ראמען ראלאנען, וועלכער איז רייך פארגעשטעלט אין דעם בוך. ראלאן האט ליב זיך זייער שטארק פארטיפן אין דער פסיכאלאגיע פון זיין העלד, ער האט ליב ערקלערן, צעקייען און צעלייגן אויף טעלערלעך אלע טיפסטע באוועגונגס־מאמענטן פון זיינע העלדן. און דער פועל יוצא דערפון איז, אז ער מערקט אליין ניט, אז אפטמאל פאררעדט ער זיך אזוי ווייט, אז ער דערגייט צום היפך פון דעם, פון וואס ער האט אנגעהויבן. ביים לעזער, וועלכער דארף האבן מער פאקטן, כדי ער זאל קאנען אליין וועגן זיי טראכטן און געפינען די ערקלערונגען, שאפט זיך ניט קיין פארשטעלונג פון העלד נאך ראלאנס ערקלערונגען, ראלאן פארשפארט אים די ארבעט צו טראכטן, און באגייסטערט ניט דעם לעזער און באר־ייכערט ניט זיין אינטעלעקטועל־פסיכאלאגישן באגאזש. דערפאר איז פארשטענדלעך, וואס ראלאן האט געקאנט געבן אזוי פיל מאטעריאל פון „ספר האשה", און אונדז טראגט מען אונטער זיינע אפגעריסענע סענטענצן, ארויסגעכאפט פון מיטן, ריין מעטאפיזיש, אן צוזאמענהאנג מיט דעם, וואו איז דאס געזאגט געווארן און ביי וועלכער געלעגנהייט שטייסט און באוואונדערסט נאר מאי קא משמע לן? און ווי קומט אזא באנאליטעט צו ראלאנען? א שטייגער, אז א מענטש קאן זיך ניט באהערשן ליב צו האבן אדער ניט?

און אלע מיינונגען טראגט מען אונטער מיט דער זעלבער ערנסטקייט, אפילו ווען איינע ווידערשפרעכט דער צווייטער. אט למשל, נאפאלעאן זאגט אין איין ארט, אז „ליבע איז א משוגעת", און אין א צווייטן ארט זאגט ער פונקט דעם היפך. קלאר, אז ווען ער איז געווען פארליבט, האט ער געזאגט איינס, און ווען ער האט זיך אויסגעניכטערט האט ער די ליבע געהאלטן פאר א משוגעת. און אגב דארף מען ניט זיין נאפאלעאן, בכדי אזוי סוביעקטיוו זיך באציען צו ליבע. איז די שאלה צו וואס דארף מען האבן די אלע חכמות? אט זאגט, למשל, דער הייליקער אויגוסטין: „יעדעס לעבעדיקע וועזן איז טרויעריק נאכן געשלעכטס־אקט. אויגוסטין, דער הייליקער, האט מן הסתם געדארפט ארויספירן א גאנצע הייליקע

טעאריע קעגן דעם געשלעכטס־אקט׳ אבער אונדז וואס גייט אן דער גאנצער ענין ?

קלאסיפיצירט איז דער בוך ריין מעכאניש׳ ליבע׳ חתונה שיינהייט׳ און וואס עס איז ניט אריין אין דער קלאסיפיקאציע׳ דאס איז אריין אין ״שונות״: עם כל הנערים׳

עס איז ניט כדאי אפצושטעלן זיך אויף אלע באנאליטעטן און נארעשקייטן פון דעם דאזיקן בוך׳ אין דער זאמלונג זענען אבער דא אויך א סך געלונגענע און אינטערעסאנטע געדאנקען׳ אבער אין דעם באשטייט טאקע דער פאראזיטיזם׳ וואס עס פעלט אים די פעאיקייט אויסצוקלייבן דאס וויכטיקסטע׳ ארויסווארפן די פלעוועס׳ געבן א קלענערס אבער א שענער ביכל׳

אט ניט לאנג איז ארויס און שטארק געלייענט געווארן א ביכל ״מרגלים או גבורי המולדת״׳ דאס איז א ביכל א ביסל פון אן אנדער טיפ׳ אבער דורכאויס פאראזיטאריש־שאשליקעוואטע׳ דאס ביכל באשעפטיקט זיך דוקא מיט זייער אן אינטערעסאנטער צייט׳ ארץ ישראל אין דער מלחמה צייט׳ מיט זייער אינטערעסאנטע מענטשן׳ ביי וועלכע אוואנטיוריזם׳ מיטלעלטערישער ראמאנטיזם איז געווען געמישט אפשר מיט פשוטער געלדגייץ׳ עס ווילט זיך דוקא אפטמאל דורכדרינגען דעם געדיכטן קרייז פון געהיימניסן און לעגענדעס׳ וואס רינגלען ארום די מענטשן און די צייט׳ דאס ביכל אבער גיט ניט קיין תשובה אויף דעם׳ וואס אינטערעסירט אונדז׳ ווייל עס קאנצענטרירט אסך מאטעריאלן׳ אפט פון פארשידענע קוועלן וועגן איינעם און דעם זעלביקן׳ און אלץ ווערט געבראכט׳ דערפאר חזרן זיך איבער זאכן און איר ווייסט ניט צוליב וואס׳ מען גיט אייך אפילו קאנדאלענץ־בריוו מיט נעקראלאגן׳ וועלכע העלפן לגמרי ניט אויפצוקלערן דעם מהות פון די מענטשן׳ א מין שטויב־מאשין וואס זאפט אין זיך איין אלץ׳ וואס געפינט זיך אויף דר׳ערד׳ אן קיין שום קלאסיפיקאציע פון מאטעריאל׳ אן קיין שום קריטישער באציאונג צו קוועלן׳ און פארשטייט זיך׳ אז אן קיין שום אייגענע אפשאצונגען. א ביורא פון צייטונג־אויסשניטן גיט שוין א בעסערע פארשטעלונג׳ וועגן אן עפאכע׳ און די געלע בלעטל׳ דער ווארשעווער ״ראדיא״׳ וועלכער האט פלאגירט דאס דאזיקע ביכל׳ האט שוין געטאן׳ פארשטייט זיך אויף זיין שטייגער׳ די ארבעט: ער האט דערפון געמאכט כמעט א קרימינעלן שונד־ראמאן׳ וואס לעזט זיך אבער שפאנענד׳ אין אריגינאל בלעטערסטו און בלעטערסט׳ און פארמאכסט די לעצטע זייטל מיט א געפיל פון אומצופרידנהייט: די מענטשן און די צייט זענען פאר דיר פארשטעלט מיטן זעלבן נעפל׳ ווי פארן איבערלעזן דאס ביכל׳

אט זענען ארויס אין העברעאיש ״מאחורי הקלעים״ און הערשעלע אסטראפאליערט וויצן׳ דאס ערשטע ביכל איז א זאמלונג פון טעאטער־קוריאזן פון די ערשטע ליבהאבער׳ אין ארץ ישראל. פונעם ביכל דערוויסט איר זיך׳ א שטייגער׳ אז עס איז שלעכט צו ארבעטן אן דעקאראציעס. אן מיטלען׳ אז דער גרים צעגייט פון היץ׳ און נאך א זעלכע וויצן פאר קליינע קינדער׳ הערשעלע אסטראפאליער אין העברעאיש האט בכלל א חן׳ מאטעריאל איז צונויפגעזאמלט געווארן׳ געארבעט איז געווארן׳ אבער פון אריגינעלע שאפונגען זענען די ביכלעך זייער ווייט און זייער נוצן איז שטארק פראבלעמאטיש׳

י׳ רובין | תל־אביב

דער גלגול פון א קרעכץ....

(צו דער טענה: ״יידיש גייט אונטער״.)

״א קרעכצל איז א יידישע זאך״—האט שוין לאנג פעסטגעשטעלט דער זיידע מענדעלע און ער האט דערביי געוויס א ליבזיידעשן קרעכצל געטון). פאראן אבער פארשיידענע מינים יידישע קרעכצן. און די דעטאליזירטע קלאסיפיקאציע פון זיי וואלט, כ׳לעבן, געקענט דינען אלס זייער אינטערעסאנטער בייטראג צו דער יידישער נאציאנאל־פסיכאלאגיע ניט נאר אמאל, נאר אויך איצט.

מ׳וואלט נעקענט אויפשטעלן א מין גענעאלאגישן בוים אזא פון יידישע קרעכצן, דאס איז דער װ א ר צ ל־ קרעכץ, דער ״אבי־

אבות הקרעכצן״ און די און די זענען שוין די צ ו ו י י ג ן און צווייגס צווייגן פון ערשטען ווארצל.

ניט בלויז פון יעדן א י י נ צ ל נ ע ם יידן לאזט זיך פארפאסן, אזוי צו זאגען, א ״מוזיקאלישע״ ביאגראפיע, ווייל אלע זיינע באזונדערע לעבנס־עטאפן קען מען דאך אויפנעמען מיט דער הילף פון א קאמערטאן; בא די אדער יענע אומשטענדן, אין דער אדער יענער על־טער־שטופע זיינער זענען די באגלייטנדיקע קרעכצן געווען מער אדער ווייניקער הילכיק, מער אדער ווייניקער אין צאל,—נאר אפילו די געשיכטע; דער פסיכאלאגישער מהות פון א גאנצן דור, פון א גאנצער עפאכע קען אונז קלאר ווערן מיט דער הילף פון א גוט־צוגעגרייטער קרעכצן־זאמלונג׳ ווייל יעדער דור אונזערער, יעדע עפאכע, לייטערט אונז דאך ״צום אנדענק״ א שפאר ביסל עכט־יידישלעכע קרעכצן און קרעכצלעך. להבא וועלן אוודאי אונזערע געשיכטע שרייבער קענען זיך באנוצן מיט אפאראטן פון קלאנג־פילמען,־די נייע טעכניק איז גראד פאר זיי ווי אמבעסטן צוגעפאסט...

אונזער יידישלעכער קרעכץ האט די אייגענע וואונדער־סגולות ווי דער מן אין דער מדבר: אלע טעמים קענט איר אין אים פילן און בא אלע צייטן און געלעגנהייטן ווערט ער געבראכט צו אונזער לעבנס־טיש. ער גילט ווי אן אויסדרוק פון צער און צארן ניט מער ווי פון פרייד און נחת, ער טויג פאר וועקנדיקן און יוירנדיקן פראטעסטאנטיזם פונקט אזוי׳ וויא פאר איינשלעפערינדיקער הכנעה, פאר ״ניט קעגנשטעל־ן־זיך דעם שלעכטס״.

ניט בלויז אונזער ״כל־נדרי״ איז פון קרעכצן אויסגעוועבט, לייד־קרעכצן פון אויטא־דא־פע־געפייניקטע, נאר אויך אונזער ״שישו־ושמחו בשמחת־תורה״ איז דאך אין תוך א מ י נ א ר־ניגון, א געוועב פון קרעכצן מצד די וואס ״פרייען זיך״ מישטיינס געזאגט...

די קרעכצן אונזערע ניואנסירן זיך, מאכן דורך ״גלגולים״, גייען כסדר איבער פון גאמע צו גאמע כלערליי מינים קרעכצן אונזערע זענען באזונדערס אינטערעסאנט יענע צוויי וועלכע בילדן, אזוי צו זאגן, די פ א ל ן, די עקסטע שפיצן פון דעם קרעכצן־סיסטעם׳ דער התחלה־נומער און דער סוף־נומער פון דער קרעכצן אנטוויקלונג,

דער ע ר ש ט ע ר מ י ן איז דער י א ו ש־קרעכץ, אט דער וואס גייט מיט וואלקן־שווארצע גלעזער באברילט, וועלכער זעט אין אלץ און אין אל־עמען לויטער מצרים־פינסטערניש. אט דער קרעכץ אונזערער וואלט אפילו פאר דער קאסמאגאניע־געשיכטע פון ״ויהי ערב ויהי בקר״ בלויז דעם ״ויהי ערב״ איבערגעלאזן און דעם צווייטן טייל פון דעם פסוק׳ ווי א אומוואַרשיינלעכן און אומגלויבלעכן, ווי אן איבעריקן זיך־נאכשלעפנדיקן אפענדיקס, אויסגעשטראכן און אפגעווארפן.

ד ע ר צ ו ו י י ט ע ר מ י ן איז, פארקערט, דער ה א פ ע נ ו נ ג־קרעכץ, דער וואס גלעט און פארשאפט נחת, דער וואס קוקט אויף אלץ דוקא פון ראזע ברילן ארויס. דאס איז דער כאראקטעריסטישער יידישער בטחון־קרעכצל, אט יענער קרעכצל, וועל־כער זוימט ארום שטענדיק און אומבאדינגט יעדע אפילו אידעאליסטישע אויסערונג בא אונז, וואס איז דער אומפארמיידלעכער סאנטשאַ־פאַנטשאַ־באגל־ייטער פון יעדער אפילו ניט דאן־קיכאטישער אידעישער אנטפלעקונג. דאס איז, במחילה פאר דעם ניט גאר עסטעטישן פארגלייך, דער אייגענער קרעכצל פון א יידן, וואס ל׳גט אויסגעצויגן און צעגייט ממש פון היץ אויף דער אויבערשטער פאלקע פון א פרייטיקדיקער שוויץ־באד. אזא ייד קרעכצט מיט די לעצטע כחות: ״אוי, כ׳האלט ניט אויס״ א ר א פ ג י י ן אבער פון דער פאלקע וועט ער ניט, ווייל ניט בלויז די אויסמאטערנדיקע היץ פון דארטן, נאר אויך דאס קרעכצן פון אונטער אט דער היץ איז אים וויליק, פארשאפט אים נחת.

צווישן אט די ביידע עקסטע מינים קרעכצן איז כדאי דא אביסל זיך אפצושטעלן. דאס איז דער קרעכצל, וואס איז כולו דורכגעזאפט מיט נחת און הנאה און מאכט אבער דערביי א אנשטעל, ווי ער וואלט זיך גענומען פון צער און צארן. ס׳איז א קרעכצל אזא, וואס איז א וויינענדיקע מאסקע אויף דעם פנים פון א זיך לוסטיק מאכנדיקן קלאון. ס׳איז דער קרעכצל פון פאלשער, אומאויפריכטיקער ״מיטלייד״ צו א פרעמדנס א צרה, ״מיטלייד״, וואס איז באמת אינגאנצן ש א ד ן־פ ר י י ד.

אין אט דעם מין קרעכצל איז פאראן עפעס בלעם׳שעס ער הויבט אן דאכט זיך בענטשן׳ ווילן וויל ער אבער שעלטן־פון

זיין ״ברכה״ גופא הערט זיך ארויס א קללה, — פון צ ב י ע ו ת איז געקנאטן אט דער האלב־״ברכה״׳ האלב־קללה־קרעכצל.

צו אט דעם מין געהערן די קרעכצן אויפן ״קבר״ פון ״אונטערגייענדיקן יידיש״׳ יענע קרעכצן׳ מיט וועלכע עס באזארגן אונז די ווי מיט זלידנע פליגן׳ פארשיידענע ״גוטע פריינד״ אונזערע׳ ״אונז איז ידיש ניט ווייניקער נאנט און טייער׳ ווי אייך׳ וואס איז אבער די פעולה׳ ווען יידיש גייט׳ נעביך׳ אונטער פאר אונזערע אויגן?!...״

״מיר זענען נאר אביעקטיווער פאר אייך פארבעלמעטע יידישיסטן (אויך דא איז א פלאץ פאר א ״מיטליידס״־קרעכצל) מיר זעען דאס׳ וואס איר זעט ניט.״ און

און דער פועל־יוצא פון דעם? —

אז מען איז שוין יא אביעקטיוו אזוי לגבי דעם ״אונטערגייענדיקן״ יידיש׳ נעבעך׳ און מ׳האלט שוין יא א פארטיקע לאפעטע ערד צום פארשיטן דעם ״פרישן קבר״׳ ווידער אמאל׳ נעבעך׳ איז דאך ממילא קלאר׳ אז מען מוז באצייטנס אנהויבן זארגן פאר דעם יורש פון יידיש —

״געשטארבן דער מלך! — זאל לעבן דער מלך!״—

קרעכצנדיקע ״מיטלייד״־האבער פון ״אונטערגיינדיקן״ יידיש ווערן פאקטישע באקעמפער פון יידיש.

אדער׳ אויב איר ווילט׳ איז דער סדר דוקא א פארקערטער: ניט ווייל יידיש גייט אונטער מוז מען צוגרייטן א יורש פאר יידיש׳ נאר ווייל עס איז שוין צוגעגרייט א יורש׳ מוז יידיש אונטערגיין׳ מוז מען קרעכצן מיט ״מיטלייד״ אויף דעם ״אונטערגאנג״ פון יידיש׳ נעבעך׳

זיי זיינען גרויסע דיאגנאסטיקער און פראגנאסטיקער׳ אט די אלע פריינטלעכע קרעכצער אויפן ״אונטערגאנג״ פון יידיש׳ אבער די קעגנזייטיקע באציאונג צווישן דיאגנאז און פראגנאז איז בא זיי א בפירוש־פארקערטע: ניט דער פראגנאז וועגן דער הצלחה פון יידיש יורש שטאמט פון פריער אומאפענגיק פעסגעשטעלטן דיאגנאז וועגן פאקטישן אונטערגאנג פון יידיש׳ דער פראגנאז איז בא זיי צו ערשט און פון אים שוין קומט מען צום ״אביעקטיוון״ דיאגנאז׳

מיר גייט דא ניט אין מעריטארישער אויסאנאנדערזעצונג מיט קרעכצער אויפן ״אונטערגאנג״ פון יידיש׳ ניט אין אפווענדן זייערע אומגערעכטע־טענות׳ אין געגעבענעם פאל גייט מיר נאר אין דער פסיכאלאגישער זייט פון דעם ענין׳ ניט אזוי אין דעם ״וואס״ פון דערמאנטן קרעכץ ארגומענט׳ ווי אין דעם ״ווי אזוי״ זיינעם׳ אנדערש גערעדט: מיך אינטערעסירט דא ניט אזוי דער עצם ארגומענט וועגן אונטערגאנג פון יידיש׳ ווי די טרעגער און באנוצער פון אט דעם ארגומענט׳

און לגבי אט דער זייט פון דער פראגע קען און דארף מיט דער גאנצער קאטעגארישקייט קאנסטאטירט ווערן אט וואס:

די ״אביעקטיווקייט״ פון די ״אונטערגאנג״־דיאגנאסטיקער פאר יידיש איז א דורכאויס און אומבאדינגט סוביעקטיוויסטישע׳ ניט זיי ״זעען״ וואס זיי זעען׳ נאר זיי זעען בלויז דאס׳ וואס זיי ווילן זען׳ ווי אין פסוק שטייט: אין אדם רואה אלא מהרהורי לבו״

און דערביי איז צו באטאנען צוויי מאמענטן׳ ביידע כאראקטעריסטיש פאר די באזיצער פון קרעכץ־ארגומענט וועגן ״אונטערגאנג״ פון יידיש:

אויף אזוי פיל וויפל זיי אליין גלויבן ניט אין דער אביעקטיווקייט פון זייער ארגומענט׳ קומען זיי דעם געשאפענעם חלל צו פארפילן׳ צו קאמפענסירן מיט א פיקציע פון ״מיטלייד״ צום אונטערגייענדיקן׳ מיט א געמאכט־פריינטשאפטלעכן קרעכצל לטובת דעם פאראורטיילטן נעבעך׳—

און׳ פון דער אנדערער זייט׳ אויף וויפל זיי גלויבן שוין יא אין דער אביעקטיווקייט פון זייער ארגומענט׳ איז אט דער גלויבן א פראדוקט פון גדאנקלעכער אינערק׳ מ׳געוויינט זיך אזוי לאנג צו צום איינגעזעסענעם אידעע־פיקס: ״יידיש זאל אונטערגיין״׳ אז שפעטער ווערט שוין פון דעם׳ אליין פון זיך׳ אן איבעריקער און באוואוסטזיניקער אנשטרענגונג׳ ״יידיש גייט אונטער״׳ פון א קאטעגארישן ווילנס־אימפעראטיוו ווערט מיט דער צייט א קאטעגארישער פאקטן־אימפעראטיוו׳

דער צד־השוה פאר אט די ביידע באמת׳ צוויאייניקע׳ מאמענטן׳ אויב צו אנרופן זיי מיט א אנגענומענעם פסיכאלאגישן טערמין׳ איז דאס׳ וואס אין זיי ביידע איז אנטהאלטן א קאמפענ־

סאטארישע פיקציע׳

דער אונטערשייד איז נאר אין דעם׳ וואס בעת אין צווייטן מאמענט איז די קאמפענסאטארישע פיקציע געווענדט קעגן דעם באזיצער פון אונטערגאנג־ארגומענט פאר יידיש׳ איז זי אין ערשטן מאמענט שוין געווענדט אינגאנצן און אויסשליסלעך קעגן אנדערע קעגן די אנהענגער פון יידיש׳ כדי זיי באוואוסטזיניק צו פארנארן און כדי צו אינפעקצירן מיט כאטש אביסל ספק אין דעם׳ וואס זיי גלויבן׳

דאס געמאכט־גוטפריינטלעכע צוקרעכצן אויפן גורל פון אונטערגייענדיקן יידיש נעבעך איז א גוט־אויסגערעכנטער סטראטעגישער מיטל אין קאמף קעגן יידיש׳ מען גיסט צו א טראפן זיסלעכס אין א פול־איבערפולטער פאס מיט ביטערער שנאה צו יידיש׳ כדי דורך אט דעם זיסלעכן טראפן צוציען דעם עולם לייכט־גלויביקע און לאזן זיי אנטרינקען מיט דעם ביטערניש׳

דאס געמאכט־גוטפריינטשאפטלעכע צוקרעכצן איז דא פון פרץ־עס באקאנטער ״פרומער קאץ״ געליגן׳ און ווי אט בא יענער ״פרומער קאץ״ איז אויך דא דאס געמאכט־גוטפריינטלעכע צוקרעכצן אן אויסדרוק פון נידעריקסטער צביעות און פאלשקייט׳

פון אלע אנדערע מערערע גלגולים פון יידישלעכן קרעכץ איז אט דער קרעכץ דער ערגסטער׳ דער אפשטויסנדיקסטער.

״היט מיך׳ גאט׳ פון מיינע פריינט״׳ — פון מיינע אויף מיין גורל צו קרעכצנדיקע פריינט׳ — ״פון מיינע פיינט וועל איך זיך שוין אליין היטן!״ —

ב׳ אס־ווסקי׳ | תל־אביב

די העברעאישע פרעסע און דאס היגע יידישע לעבן

איך ווייס עס. איך ווייס אז מע טארניט. מע טאר ניט דערציילן אין דער עפענטלעכקייט פון די חסרונות, וואס זיינען פול ווי א מילגרוים אויפן פעלד פון דער היגער יידישער דערציאונג. מע טאר ניט דערמאנען און ניט אויפדעקן קיינע חסרונות וואס זענען אזוי פול אין די היגע אנפירנדיקע געזעלשאפטלעכע קערפערשאפטן און א ודאי ניט, אין די קבוצות, אין די מושבי עובדים, אין ״נוער העובד״ און אנדערע—קורץ, מע טאר ניט אויסזאגן פון הדר. בפרט נאך. אין א זשורנאל וואס ווערט געדרוקט אין פשוט, פשוטן ״זשארגאן״ ר״ל.—טוט איר עס דאך—מעגט איר זיכער זיין, אז דעם העברעאישן ווערטער־בוך וועלן אויספעלן זידל־ווערטער׳ וואס וועלן אנגעווענדעט ווערן קעגן אייך. מע וועט אייך תיכף דערקלערן פאר א שונא ישראל, פאר א שטערער און ברעכער פאר איינעם וואס האט זיך געשטעלט, פאר זיין הייליקסטער אויפגאבע, צו שטערן די רו פון גאנצן יידישן ישוב׳ וואס איז אויפגעבליט געווארן מיט אזויפיל מי און אנשטרענגונג. און האט אינזינען, אז קיינער וועט זיך ניט נעמען די מי, אייך צו איבערצייגן אז איר זענט זיך טועה, אז די חסרונות׳ זענען קיין חסרונות ניט, ניין דאס ניט! אדרבא, אלע וויסן עס און אלע וועלן עס צוגעבן, אז די היגע דערציאונג איז א פוסטע, א פוסטע ביז גאר. זי דערציט ניט קיין יוגנט, וואס זאל זיין א שטאלץ פארן היגן ישוב און זאל נאך זיין בכח צו באאיינפלוסן דעם גלות: אלע וועלן צוגעבן אז די היגע פרעסע איז נאך פוסטער, אז זי שפיגלט בשום אופן ניט אפ דאס היגע לעבן, אז זי איז לאנגווייליק ביז גאר. אבער, נאך אמאל מע טאר ניט, מע טאר ניט...

און דוקא וועגן דער היגער יידישער, אדער העברעאישער פרעסע ווילט זיך מיר דא אפשטעלן א ביסל. מיר קומען אלע פון מדינות, וואו די פרעסע שאפט די געזעלשאפטלעכע מיינונג, וואו די פרעסע איז די הערשערין אין דער פאליטיק. אין סאציאלן און עקאנאמישן לעבן, מיר קומען אויך פון מדינות, וואו עס איז פאראן א גוט איינגעפונדעוועטע יידישע פרעסע, מיט א טיראזש אין די הונדערטער טויזנטער און מיט אן השפעה אין די מיליאנען. די יידישע פרעסע אין די פאראייניקטע שטאטן למשל, אדער אין פוילן זענען די מנהיגים פון די דארטיקע יידישע לעבנס און ווירקן אויף די מוחות פון די יחידים. עס האט זיך שוין ענטוויקלט א ספיציעלער טיפ איד, וואס לייענט למשל דעם ״פארווערטס״ אדער דעם ״טאג״

אין די פאריינקטע שטאטן און א ספעציעלער טיפ ייד וואס לייענט דעם „היינט״, אדער די „פאלקסצייטונג״ אין ווארשע.

אין אט די מדינות פון די גרויסע און איינפלוסרייכע יידישע ישובים האט מען שעענדיק טענות, און מיט רעכט, צו דער יידישער פרעסע פון סאוועטן פארבאנד, אז זי איז האמעטנע, אז זי געוואוינט אפ דעם יידישן עולם, פון צו לייענען א צייטונג. דאך איז מעגלעך געווען פאר א דארטיקן צייטונגסמענטשן און געזעלשאפטלעכן טוער דורצובלעטערן פון צייט צו צייט אן „עמעס״, אדער אן „אקטאבער״ אויפן „דבר״ אדער אויפן „הארץ״ האט זיך דאך קיינמאל קיינער ניט דערבארעמט, פארמאכטערהייד, נאך מיטן באדנעראל האט מען אים משלח געווען אין פאפיר-קארב, און גראד אזעלכע צייטונג-מענטשן וואס האבן א געוויסע באציאונג צום העברעאיש געדרוקטן ווארט און לייענען אפט אן העברעאיש בוך און שרייבן אפשר אליין א מאל אן אין העברעאיש אן ארטיקעל, א ליד אדער א בילדל. ניט איינמאל איז מיין וויניקייט אויסגעקומען זיך אננעמען די קריוודע פון אט די צייטונגען, סטייטש, ווי לאזט מען עס אויס אזא וויכטיקן יידישן ישוב, ווי באנוגענט מען זיך מיט די קורצע „איטא״ נייסן, אדער מיט די טרוקענע צוגעפארבטע קארעספאנדענציעס.

איצט פארשטיי איך זיי, זייער גוט, אדרבא, זייט א בריה און לייענט איבער א היגע צייטונג פון טאוול צו טאוול.

איר וועט דארטן לייענען פון שוא נע און שוא נח, אדער אפילו א פאליטישן לאנגן ארטיקל, לאנג ווי דער גלות אדער אומעטיקע, אומאינטערעסאנטע קארעספאנדענציעס פון די שטעטלעך און דערפער, וועגן א לעקציע אין דער אדער אין יענער קאלאניע אן א סדר און נאך מער אן פראפארציע, א דערפל גרויס ווי א געניץ קאן א מאל זוכה זיין באשריבן צו ווערן צוויי מאל אין חודש, דאגעגן וויכטיקע אין גרעסערע קאלאניעס (ווי א ראשון-לציון, רחובות), און שטעטלעך (ווי טבריה, אדער צפת) זאלן אינגאנצן פארגעסן ווערן און אז מע דערבארעמט זיך שוין און מע באשרייבט שוין א מאל אזא קבוץ, באשרייבט מען ניט ווי עס לעבט זיך דארטן דער באפעלקערונג, נאר ווער זענען די ניי אויסגעוויילטע „גבאים״, ווי מע האט זיך אויסגעטענה׳ט ביי דער זיצונג פון ,ועד״ אדער פון דער „מועצה״.

דער שטענדיק איינגעחזרטער תירוץ, אז די מדינה איז צו קליין און גיט ניט קיין מאטעריאל דעם צייטונגס-מאן, איז נאריש און אומגעלומפערט, דוקא אט דאס קליינע מדינה׳לע קאכט מיט לעבן און גיט א ריכטיקן צייטונגס-מאן גענוג מאטעריאל, נאר דאס ווענדעט זיך אין פעאיקייטן, דאס ווענדעט זיך אין אויפאסן, וואס א צייטונג דארף זיין און וואס זי דארף געבן דעם לייענער...

איבער נאכט זיינען דא אויפגעבויט געווארן גאנצע ישובים געענדערט געווארן די סאציאלע און עקאנאמישע יסודות פון לעבן אט דאס אלץ וואלט געדארפט געפינען פלאץ אין דער היגער פרעסע ניט דורך סטאטיסטיק און האמעטנע ארטיקלען, נאר דורך לעבעדיקע נייס, דורך בילדער און סקיצן.

שוין א יאר אז מיר קומט אויס זיך צוקוקן צום לעבן פון א קליין יידיש דערפל, אינגאנצן 6 הונדערט נפשות. אבער דא געפינט איר א ברויזנדן לעבן, פופציק בנינים זענען אין משך פון דעם יאר אין דעם דערפעלע אויפגעשטעלט געווארן, צווישן זיי א קינדער-שול, א גרויסער וואסער רעזערוואואר, אן ארבעטער היים, מיט וואס איז דאס ווייניקער וויכטיג צו באריכטן, ווי דאס, אז דער אדער יענער „גדול״ האט געהאלטן א פארטראג וועגן דער תקופה פון די תנאים, אדער ר׳ אליעזר הקליר? היינט שטעלט אייך פאר ווען יעדער צייטונג זאל אומוועניקסטן איין מאל א חדש ארויס שיקן א מיטארבעטער, אבער א לעבעדיקן מענטשן, מיט צייטונגס פעאיקייטן וואס זאל פאר די לייענער איבערגעבן, וואס האט זיך אין משך פון חדש אפגעטאן אין אט די שטעטלאך און דערפלאך.

אומעטום, ווי ס׳איז נאר דא א לעבעדיקע פרעסע, ווערט דאס געריכט הויז אויסגענוצט אויף דעם בעסטן אופן, דאס געריכט-הויז איז אפט דער געטריסטער שפיגל פונעם סאציאלן אין עקאנאמישן לעבן, און היגע פרעסע האלט עס, פאר נישט וויכטיק, אין די עטליכע שטעט וואס מיר פארמאגן איז שוין דא א געוויסע אינדוסטריע, קלענערע אדער גרעסערע פאבריקלעך, פארוואס ניט איבערגעבן אין דער פרעסע, די באדינגונגען אין וועלכע די ארבעטער קומט אויס

אוועקצוגעבן דעם גרעסטן טייל פון זייער לעבן און פארוואס אויך ניט איבערגעבן אין נייעסן, אין בילדער און סקיצן, וואס עס טוט זיך אין מארק, ביים ברעג ים, אין קינדער שול, אין די מושב זקנים׳ס און שפיטאלן.

און נאכאמאל דער גוח באקאנטער תירוץ איז פולשטענדיק גרונדלאז, ווי אונזער מדינה׳ולע זאל ניט זיין קליין אין שטח און צאל, איז דאך פארט פאראן א געוויס לעבן און איך פארזיכער אייך, זייער אן אינטערעסאנט לעבן, מיט וויכטיקן מאטע-ריאל פאר א צייטונג. נאר פארוואס דאס ווערט אזוי פארברעכעריש איגנארירט מצד דער פרעסע און געגוויער וועגן דעם ענין א צווייטן מאל.

א. שאווסקי | תל־אביב

משה דוד גיסער

משה דוד גיסער, דער יונגער ארבעטער־דיכטער — ארבעטער און דיכטער איז לײדער נאך צו ווייניק באקאנט. זיין שטארקער אנהויב אין פוילן איז גיך איבערגעריסען געווארן דורך זיין אויסוואנדערונג קיין ארגענטינע, און עס האט געמוזט נעמען יארן, ביז גיסער איז אריינגעוואקסן אין די נייע באדינגונגען און ווידער זיך באוויזן. דערצו האט די יידישע ליטעראטור — א פראווינצן-ליטעראטור—אזוי מורא פאר אלץ וואס שטייט נישט אין צענטער, אז וואס פון אויג, איז פון הארץ, און וויכטיקע ליטעראריש ערשיינונגען ווערן נישט דערפילט, אפילו נישט באמערקט צו דער צייט. דעריבער איז עס כדאי אפצושטעלן זיך באזונדער אויף גיסערן, דערמאנען פון דער ווייטנס, ווי נעמען אים אויף די וואס שטייען נישט אין דעם טאג-טעגלעכן, שוין צו וואכעדיקן הו-הא פון יידישן ליטעראַרישן מארק.

גיסער געהערט צו יענער גרופע יונגע יידישע דיכטער אין פוילן, וואס זענען בערך מיט א צען יאר צוריק ארויס אויף דער ליטעראַרישער ארענע און הויבן ערשט איצט אן צו פארנעמען זייער געהעריקן פלאץ: פאפירניקאוו, קירמאן, דזיאלאווסקי און אנדערע. זיי אלע געהערן נישט צו דער אינטעליגענץ וואס שטייט צו צו דער ארבעטערשאפט און באזינגט אירע לייד און פיין, ווייל זי פילט מיט, נאר עס זענען קינדער פון דער ארבעטערשאפט, געבארן, געהאדעוועט און געוואקסן אין עליי און נויט, נישט זיי פילן מיט, נאר זיי פילן אליין, זיי זינגען דעריבער ב׳ט יענעמס פיין, נאר זייער אייגענעם.

בא גיסערן אפשר מער ווי בא אלעמען, שפרייזט די שאפונג אריבער די ראמען פון ארבעטער-נויט, זי איז ברייטער און האט א רייכערן פארנעם.

אט ליגן פאר מיר דריי ביכלעך גיסערס, נישט נאר פארשידן לויטן שטאף, נאר אויך לויטן ווערט.

„ביי די פייערן״ (1930) איז א בוך לירישע לידער, דוקא אין דער ליריק איז גיסער ניט שטארק, ספעציעל שוואך זענען זיינע ים־לידער, פאראן אפילו נישט ווייניק אומגעלונגענע, אביסל אויסגעמאטערטע לידער, אבער אויך דא זענען פאראן איינצעלנע שאפונגען, וואס הויבן זיך ארויס איבערן אלגעמיינעם ניוואו: „הונגער״, וועלכן גיסער נעמט ניט יחידיש, נאר מדיניש, און עס דריקט זיך אויס דער ארגענטינער קאלאריט, „ביי די טויערן״, „שטרייק״ און אנדערע, אט נעמט, למשל, דאס ליד „מיט די וואס ארבעטן״:

„מיט די וואס הונגערן, מיט די וואס מויערן,
מיט טויזנטער פארפייניקטע, געליטענע,
וויל איך חלומען און טרויערן, —
און הייליק יאמערן אויף לעבנס יונג פארשניטענע״.

איין אינטערעסאנטער שטריך כאראקטעריזירט גיסערס ארבעטער לידער: זיי וועקן ניט קיין שטורעם—און קאמפס־געפילן, עס פילט זיך ניט אין זיי דער רעוואלוציאנערער קעמפער-פראטעסט, פיל מער פילט זיך דארט דער טרויער, די אייביקע אומצופרידנהייט מיט דעם וואס איז און די האפ-נונג אויף בעסערע צייטן, און דאס איז נאך מערקווירדיקער דערפאר, וואס גיסער אליין איז א קינד פון דער נויט און יארן־לאנג שטייט ער אליין אין קאמף פאר דער בעסערער צוקונפט.

א סך געלונגענער זענען גיסערס עפישע לידער, זיינע „פאעמען און באלאדן״ (1931). גיסער פארמאגט א גוואלדיקן כח פון פאעטישער שילדערונג, עס געלינגט אים אין פאעטישער פארם צו גיבן א לעבע-דיק בילד: פון א יאריד, פון אלט-ווארשא, פון אלט-קעלן, ער מערקט

קליינקייטן, וואס דער עולם פארזעט, און לעזנדיק דאס ביי גיסערן, כאפט מען זיך, אז אזוי איז עס טאקע, גאר בילדעריש לעבעדיק מאלט גיסער דעם יאריד, ער כאפט אויף די פארשידענע ניואנסן פון א יאריד, אפהענגיק פון פארשידענע טאג-מאמענטן:

„ביים אלטן בית-עולם — וואס ליגט אויפן בארג,
אויף א שטח א ווייטן — ציט זיך דער מארק,
פון זון-ליכט באגאסן —

שטייען די קי,
די גריוועס צופלאסן—

שטייען די פערד,
און צופן דאס גראז, וואס שפראצט פון דער ערד,
און ס׳שמייכלען אין זון־ליכט די פויערים געזיכטער.״

נאכמיטאג:

„די זון שיט מיט פייער, ס׳איז פלאמעדיק הייס,
עס רינט פון די שטערנס ארבעס פון שוויס,
עס זענען די סוחרים פון לייזן שוין מיד,
און הייזעריק קלינגט ביי די דושאדעס דאס ליד.....
די קי מעלה גרהן — עס קרייעט א האן,
זאגט אן גוטע בשורות: א וואלקן קומט אן,
עס זעצט פון די קוימענס דער רויך צו דער ערד,
שווער סאפען און הירזשען כסדר די פערד,
און ס׳קומען צו ציען די וואלקנס געשווינד״.

און ווען גיסער באשרייבט אלט-ווארשא, זעסטו פאר דיינע אויגן די אלטע שטאט, און אויך דא ווארפט זיך אין די אויגן גיסערן אין גרעסטן טייל די לעבעדיקייט, די באוועגונג, דא האט איר ווידער א פוילישן מארק:

„אידן, גויים, סטאשקעס, מאגדעס,
מיט פארשווארצטע ברייטע בעז,
שלעפן קוישן פול מיט יאגדעס,
ברענגען שנייאיק־פוכלען קעז״.

און דא, דאכט מיר, ליגט די לייזונג פון דער דערמאנטער סתירה צווישן לעבן און דיכטונג בא גיסערן, ער האט ליב באוועגונג, רייכע פאנאראמעס און בונטע פארבן, דער איינטאניקער ים, דאס גרויע ארבעטער לעבן דריקט אים, עס גיט ניט דעם נויטיקן שטויס צו מאלן און זינגען, ווערט אפשר באגרייפלעך דערפאר די ספעציעלע סימפאטיע, וואס גיסער פילט צו די ציגיינער.

אין יאריד האט איר ציגיינער:

„א מחנה ציגיינער פון אלדע שווארצע יאר
זענען געקומען מיט פעכיקע האר,
מיט אויגן—מיט שווארצע און פלעמלעך אין זיי,
און ציינער געזונטע—נאך קלארער פון שניי״.

און צום סוף פון ביכל געפינט איר ווידער א ציגיינער ליד „מיר, וואנדערער ציגיינער״—וואס שילדערט שוין נאר די פסיכאלאגיע פון דעם אייביקן וואנדערער־ציגיינער, דא האט שוין גיסער געפונען די גאר פאסיקע ווערטער אין פערז:

„און ס׳בלוטיקט אומעטום אונטער אונז די ערד,
און הימלען פלאקערן איבער אונז מיט בראנד,
יאר-צענדליקער
יאר־הונדערטער,
און דורות נאכאנאנד.״

אין ציגיינער-לעבן האט זיך פאר גיסערן פאראייניקט דער אייביקער דרוק, נויט און ארעמקייט, מיט דער שטענדיקער וואנדער־באוועגונג און בונטע פארבן, דער יידישער ארבעטער אין גיסערן האט דערפילט סטיכיש די גאענטקייט פון ציגיינער, דעם אייביק אונטערדריקטן היסטארישן וואנדע-רער, אין ציגיינערטום האט גיסער געפונען דעם סינטעז פון זיינע פאעטישע נטיות און סאציאלע מאמענטן, און דערפאר טאקע זענען בא גיסערן די ציגיינער-לידער די שענסטע און איינדריקפולסטע, פושקין, דער אינטעליגענט האט פון ציגיינער לעבן גענומען נאר די מאלערישע זייט און אויך דעם לעבנס-שטייגער, נאר די סטאטיק אזוי צו זאגן, גיסער דער ארבעטער, האט אויסער דער מאלערישער זייט זיך פארטיפט אין דער היימלאזער פסי-כאלאגיע זייערער, אין דער דינאמיק.

גאנץ באזונדער שטייען גיסערס קינדער-לידער (1929). פאר אונזערע קינדערלעך האט ער געפונען די פאסיקע שפראך און ווערטער, דאס איז זיין פאדדינסט, זיין באלוינונג איז דאס, וואס ער האט געפונען דעם וועג צו קינדערישע הערצער, נאר וועגן די לידער איז שוין געשריבן געווארן ביי אונז.

גיסער איז נאך אין אנהויב פון זיין שאפונג, עס איז אויסגעפאלן זיין גורל ניט צו זיין דער וועקער צום קאמף, נאר דער באזינגער פון אונדזערע נצחונות און מפלות, צוזאמען מיט פאפירניקאוו, זיין נאענטן חבר, ביידע וואנדערער און וואגלער, ביידע קינדער פון דער יידישער הײמלאזער און אונטערדריקטער ארבעטערשאפט, גיבן זיי איר מוט און האפ-נונג—אן אנזעעוודיקער צושטייער צו דער נייער יידישער ארבעטער־קולטור.

פון פיינט און פריינט

„מאי״, „יוני״

צוויי יידישע העפטלעך, „מאי״ און „יוני״ וואס זענען ארויס אין תל־אביב אין פארלאג „אין צוים״, רעדאגירט פון פר׳ אברהם בליי, האבן ארויסגעבראכט פון די כלים דאס גאנצע געזינדל פון דער העברעאישער בירגערלעכער פרעסע. עס איז געווען א פרעכטי-קער כאר, ווי אין דארף ווען די לבנה גייט אויף, בן־אבי פון „דואר היום״ אביגדור המאירי פון זיין „המחר״, די אומבעקאנטע גרויסקייט פון רעוויזיאניסטישן „במערכה״ און ווי דער קלענסטער וואס לאזט הערן צום לענגסטן, דאס יוגנע קולכל פון איינעס סערוני—אין „הארץ״. ביי וועמען אפן און ביי וועמען מער באהאלטן, ביי וועמען ביטער-בייז און ביי וועמען ראמאנטיש־מעלאנכאליש, האט זיך ביי אלעמען דורכגעריסן דער רוף: „גדוד מגיני השפה, וואו ביסטו ?״

די אטאקע האט געהאט א געוויסן ערפאלג, אפגעשראקן די ביכער געשעפטן, די דרוקעריין, צו ביינער אדער שלעסער ברעכן איז דאס מאל נישט געקומען. די יוגנט פון „גדוד מגיני השפה״, וואס איז דורכגעדרינגען מיט רעוויזיאניזם, קלייבט זיך אפנים נישט איבערצורייסן איר פאליטישע קאמפאניע קעגן דער ווייצמאן-סאקאלאו ליניע צוליב דעם קאמף מיט יידיש, הגם מ׳קען זיך ריכטן, אז מיט דעם ערשיינען פון „דריי״ וועלן געמאכט ווערן נייע אנשטרענגונגען צו באנייען דעם אלטן וועג, כדי אפצווענדן זי אויף דער דאזיקער זייט, לויט דעם כלל: „וואו צוויי שלאגן זיך געניסט דער דריטער״ נאר אויך דאס וועט אונז ניט אפשרעקן.

ד. ל.

העברעאיש־מוזיקאלישער קיבעץ

יריב אזרחי, דער מוזיקאלישער רעצענזענט פון „ליבעראלן״ „הארץ״ האט זיך אויסגעקליבן אן אריגינעלע פארם צו דערציילן דעם עולם וועגן קומענדיקן קאנצערט פונעם יידיש־אמעריקאנישן קאמפאזיטאר און דיריגענט ל. ליאוו. ער דערציילט פשוט וואס ער האט געהערט „הינטערן פלויט״ ביי איינער פון די פראבעס מיטן כאר. באמת כדאי צו הערן:

— זיי זינגען יידיש ? פע, חלשות ! — ברומט הינטער מיר א יונגערמאן . . .

— טיפש ! — ענטפערט ווער — נאר דער דיריגענט רעדט יידיש ! זיי האבן אקארשט געזונגען עברית . . .

— זיי זינגען א גלותדיק יידיש ליד — קוויטשעט א מיידל.

— דאס, איז דער כוח פון קונסט און קינסטלער, ליב צו מאכן דעם טעם פון אלטן „קוגל״ ביי דעם עולם פון ניי תל-אביב.

— איי איי יידיש ? דערנאך האב איך שוין לאנג געבענקט שטאמלט א זקנה.

— א „הערלעכער״ מאנסביל — האט געפלאפלט עפעס א פעטינקע — ער איז א פריי —ליידיקער ?

און איך האט געמיינט, אז איך לייען א קליינעס פעליטאן פון „דווא גראשא״

א. ב.

א כשר׳ער טאפ און א כשר׳ער לעפל !

אין נומער 28 „ליטעראַרישע בלעטער״ וואו ס׳ווערט נאטירט די יידישע אויסגאבע פון „דברי פועלות״ („ וואס ארבעטארינס דערציילן״, תל אביב תרצ״א) איז דער רעדאקטאר נייגעריק צו וויסן „צו ווערט דאס אויך פארשפרייט אין א״י אדער ס׳איז נאר פאר חו״ל״.

אויף דערויף ווילן מיר גיבן א קורצע אין פלוג פאראדאקסאלע תשובה: אי עס ווערט אויך פארשפרייט אין א״י אי עס איז נאר פאר חו״ל.

ווי קען עס געמאלט זיין? פשוט: אין די צייטונגען איז געגאנגען אן אנאנס, אז „ווער עס וויל מהנה זיין זיינע קרובים און פריינט אין חו״ל זאל זיי שיקן דאס בוך.. וואס ארבעטארינס דערציילן״ איז א כשר׳ער טאפ און א כשר׳ער לעפל!

צו די אלע וואס האבן געקויפט דאס בוך פאר חו״ל

(זע סוף אויף צווייטער זייט פון שער־בלאט)

אויסגעוויזן. ליטעראטורן וואקסן ארגאניש, שרייבער וואקסן אין ליטעראטור סביבות, און וואס עכטער, אזעלכער וואקסט־אויס אלץ מער ניכר איז זיין צוגעהעריקייט צו דער געוויסער ליטעראטור. סטאווסקי איז צו עכט אלץ שרייבער, אלץ יידישער שרייבער, דער נייער העברעער זאל נישט פילן זיין פרעמדקייט. מ׳קען אמאל איבערלייענען זיינע אזאך און ס׳זאל געפעלן ווערן— אבער אינטים ווערן קיינמאל נישט. ס׳איז דא אט דער יידישער „עפעס", דאס נישט־דעפענירטע וואס שטעלט זיך אוועק ווי א וואנט. דערפאר אין יידיש איז ער היימיש, אייגן, זאפטיק, אקוראט ווי ער וואלט כל ימיו געווען דער אלטער פארביסענער יידישיסט. אקוראט ער וואלט קיינמאל נישט געדרוקט קיין תמ׳עוואטן פאשקוויל אויף דעם „אונטערגאנג" פון יידיש און טאקע אויף זיין איצטיקן פארלאג קלעצקין.

מיר האבן פון דאנען אפגעווארט סטאווסקי׳ס וועג אין חו"ל. געזען דעם גרויסן כבוד וואס מ׳האט אים אנגעטאן... אין קליינש־טעטלדיקע העברעאישע ארגאניזאציעס—און מיר האבן געהאט אונזער נקמה. איצט האבן מיר דערלעבט אונזער גרעסטע נקמה: דער העברעער סטאווסקי ראטעוועט זיך אויף דער „אונטערגייענדיקער" יידישער שיף. יא, די דאזיקע שיף איז צו גרויס זי זאל נישט קענען טראגן אויך דעם פאסאזשיר!

ד. ל.

נייע יידישע אויסגאבן אין א"י

אין פארלאג „אין צוים" תל־אביב זענען לעצטנס ארויס צוויי ביכעלעך לידער אין יידיש: יעקב שטאל׳ס ארץ ישראל׳דיקע פאעמע „א חתונה אין קאטרא" און ליובע וואסערמאנ׳ס בינטל לידער „פארנאכטן". „א חתונה אין קאטרא" איז די ערשטע גרעסערע דיכטונג אין יידיש אויף אן ארץ־ישראלידקער טעמע, דער ערשטער אראבישער מאטיוו אין דער יידישער פאעזיע.

פארדיסלעכער טעות

דורך א טעות איז אפגעדרוקט געווארן אויפן אינוויניקסטן שער דער חדש אוגוסט אנשטאט סעפטעמבער.

פאראנטווארטלעכער (האחראי) דניאל לייבל

פ ר י י ז:
אין ארץ־ישראל — 20 מילים.
אין פוילן מיט פארטא 1.50 גילדן
אין אמריקע און אין אנדערע
לענדער, 15 סענט מיט פארטא

אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע:

THE CLUB OF JEWISH AUTHORS AND JOURNALISTS OF PALESTINE

TEL-AVIV, P. O. B. 313, PALESTINE

דפוס „המערב" ירושלם